

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ДОНБАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

СЛУЦЬКИЙ Ярослав Сергійович

УДК 378.013.42:378.147-054.6-057.875(73)

**ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ
ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ США**

13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

13.00.05 – соціальна педагогіка

РЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня

доктора педагогічних наук

A handwritten signature in black ink, consisting of several overlapping loops and strokes, positioned centrally below the text.

Дніпро – 2022

Дисертацією є кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Роботу виконано в Державному вищому навчальному закладі «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ), Міністерство освіти і науки України.

Науковий консультант – доктор педагогічних наук, професор
Панасенко Елліна Анатоліївна,
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний
університет» (м. Слов'янськ), завідувач
кафедри практичної психології.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Бойченко Марина Анатоліївна,
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка,
завідувач кафедри педагогіки;

доктор педагогічних наук, професор
Караман Олена Леонідівна,
Державний заклад «Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка»
(м. Полтава), ректор;

доктор педагогічних наук, професор
Коляда Наталія Миколаївна,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини,
професор кафедри соціальної педагогіки
та соціальної роботи.

Захист дисертації відбудеться «22» грудня 2022 р. о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 12.112.01 у Державному вищому навчальному закладі «Донбаський державний педагогічний університет» за адресою: м. Дніпро, пр. Гагаріна, 26, Дніпровський державний університет внутрішніх справ, навчальний корпус, ауд. 319.

З дисертацією та рефератом можна ознайомитися на сайті <https://ddpu.edu.ua/index.php/spetsializovana-vchena-rada-d-1211201/povidomlennia> та в бібліотеці Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» за адресою: 84116, м. Слов'янськ, Донецька область, вул. Г. Батюка, 19.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

С. М. Курінна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Трансформація сучасного суспільства, що зумовлює розвиток глобалізаційних процесів, передбачає модернізацію процесів міжнаціональної та міжкультурної освіти, спрямовану на посилення взаємодії всіх громадян, незважаючи на расові, релігійні та соціокультурні відмінності. У зв'язку з цим актуальним є застосування ефективної адаптаційної системи, базою якої (у міжнародному та українському просторі) є Європейська конвенція про академічне визнання університетських кваліфікацій, Велика Хартія Університетів, Конвенція про визнання кваліфікацій з вищої освіти в європейському регіоні, Болонська декларація тощо.

Соціально-педагогічний супровід є одним з найбільш важливих чинників, що впливає на розвиток особистості, формування фахових компетентностей. Процес отримання освіти в наш час має все більш полікультурний характер, що призводить до необхідності розуміння і практичного застосування методів адаптації іноземних студентів до нового культурного середовища та вирішення всього комплексу проблем, зокрема психологічних, що виникають у зв'язку з цим. Зазначимо, що студенти є однією з найбільш соціально вразливих груп, особливо якщо йдеться про студентів-іноземців. Отже, соціально-педагогічний супровід має стати тим чинником, що сприятиме оптимальній адаптації кожного студента до нових умов життєдіяльності: соціальних, культурних, психологічних, академічних тощо.

Згідно зі статистикою ЮНЕСКО, найбільша кількість іноземних студентів навчається у ЗВО США, а саме 976 853 особи, що передбачає наявність у цієї країни вибудованої системи соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів, дослідження якої надасть можливість екстраполяції ефективного досвіду соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів в освітній простір України.

Сфера соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів в Україні перебуває в стадії свого розвитку. За даними ЮНЕСКО, у 2020 році в Україні проходило навчання 61 026 іноземних студента, що доводить важливість подальшого розвитку основ теорії та практики соціально-педагогічного супроводу.

У внесених змінах до Закону України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю» (2009 р.) поняття соціального супроводу потрактовано як «вид соціальної роботи, спрямованої на здійснення соціальної опіки, допомоги та патронажу соціально незахищених категорій дітей та молоді з метою подолання життєвих труднощів, збереження, підвищення їх соціального статусу». Проте подане визначення не надає характеристики соціально-педагогічного супроводу із урахуванням розвитку якостей особистості, фахових компетентностей для ефективної адаптації в новому соціокультурному середовищі.

Іноземні студенти відчувають на собі вплив соціокультурних чинників нового середовища, у зв'язку з чим повинні долати певні проблемні наслідки, пов'язані не тільки з академічним напрямом, а й пристосуванням до незнайомого культурного простору. Це актуалізує проблему необхідності розроблення та проведення закладами вищої освіти організаційних заходів, координації діяльності центрів соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів, а також аналізу потенціалу соціально-педагогічного супроводу закладу освіти або громади, на території якої проходить навчання іноземний студент.

Отже, досвід побудови та модернізації системи соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів в інших країнах може стати теоретичною базою для його екстраполяції в Україні. У зв'язку з тим, що ЗВО США є світовими лідерами з навчання іноземних студентів, виникає інтерес до вивчення досвіду соціально-педагогічного супроводу студентів саме в цій країні.

Аналіз сучасної науково-педагогічної літератури свідчить про значну увагу дослідників до різних питань соціалізації, адаптації іноземних студентів та їхнього соціально-педагогічного супроводу під час навчання за кордоном, зокрема у США.

Фундаментальні характеристики соціалізації в якості явища соціокультурного плану, зокрема з використанням медіа засобів та інтернет-технологій, участі молоді в організаціях громадського спрямування, застосування етнокультурної діяльності в процесі соціалізації висвітлено в наукових розробках таких українських вчених, як Н. Абдюкова, М. Алексеева-Вовк, Я. Арабчук, Ж. Баб'як, В. Білодід, І. Бойчевська, Н. Гірліна, Л. Гордієнко, Н. Грищенко, М. Грінченко, С. Діба, Л. Дябел, О. Дячок, Т. Карабин, Т. Кармадонова, Н. Ковальчук, І. Курліщук, Н. Лавриченко, А. Лучинкіна, Д. Мамаєв, Ю. Мельник, В. Мухіна, Р. Новгородський, О. Панагушина, О. Петрунько, М. Прокоф'єва, Л. Просандєєва, Л. Романовська, К. Саргсян, О. Сєваст'янова, С. Сєчка, Н. Сівак, І. Сохан, О. Туріна, С. Фурдуй, С. Харченко, Н. Чугаєва, Н. Шабаєва, В. Шабанов, Н. Шанідзе, Я. Шугайло, О. Якименко, Я. Яненко, О. Яременко.

Підґрунтям розв'язання проблеми адаптації особистості стали концепції становлення та координування соціально-культурного, соціально-психологічного та освітньо-виховного середовищ (Т. Алексеева, О. Бігуляк, В. Болотова, Ю. Бохонкова, К. Буракова, О. Віхрова, І. Волобуєва, С. Ворожбит, Н. Герасімова, С. Дерев'янку, Т. Дріга, І. Дудник, Н. Жигайло, Н. Завацька, Е. Заредінова, Н. Зінонос, С. Ізбаш, Н. Іщук, В. Лесовий, Л. Кайдалова, Г. Левківська, В. Мізюк, В. Острова, О. Пальчикова, А. Першина, С. Савченко, Н. Северин, С. Селіверстов, Ю. Сербін, В. Скрипник, А. Солодка, М. Сторожик, В. Стрельцова, В. Сулова, Н. Ткачова, М. Шик, І. Штеймільлер); теоретичних особливостей психологічного консультування, становлення особистості в результаті психологічного консультування та психологічного супроводу (Ю. Алексеева, Л. Власенко, М. Корнєв, А. Курапов, О. Охременко, С. Собкова, В. Сулова).

Окремі аспекти інтернаціоналізації освіти представлено в працях таких вітчизняних дослідників, як С. Вербицька, М. Дебич, І. Єременко, О. Кийков, І. Мигович, О. Нітенко, В. Солощенко, О. Сушик, Ж. Чернякова, А. Чирва, С. Шитікова.

Теоретичні та практичні проблеми вищої освіти Сполучених Штатів Америки представлено у дослідженнях таких вітчизняних науковців, як-от: Я. Бельмаз, М. Бойченко, Т. Бондар, С. Бурдіна, Л. Віннікова, О. Глузман, Я. Гулецька, І. Гушлевська, В. Дикань, Ю. Жлуктенко, О. Заболотна, І. Зварич, Т. Зюзіна, Т. Кошманова, О. Ольхович, І. Пасинкова, О. Пивоварова, В. Поліщук, О. Романовський, Н. Смолікевич, Н. Собчак, І. Сулим-Карлір, О. Теренко, В. Тименко, Н. Чорна.

Загальнотеоретичні засади соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів представлені в різних ракурсах наукових розвідок українських дослідників, як-от:

– лінгвістичний аспект супроводу (О. Авксентьева, І. Аль Шабуль, О. Беляєва, Н. Василенко, К. Гейченко, Т. Дементьева, П. Донець, Г. Іванишин, В. Коломієць, Т. Кудіна, М. Лаврик, Т. Лещенко, Г. Лисенко, О. Палка, О. Татьянченко, М. Титова, В. Триндюк, А. Чистякова, С. Шаркова);

– соціально-педагогічний аспект супроводу (Р. Вайнола, М. Васильєва, Г. Васянович, І. Галатир, В. Груцяк, В. Гуменюк, Т. Диченко, О. Добротвор, І. Жовтоніжко, Х. Жунсі, В. Коваленко, С. Коношенко, О. Лисак, М. Мосьондз, К. Немець, Д. Порох, О. Резван, Л. Рибаченко, А. Рижанова, І. Семененко, І. Сладких, І. Степаненко, Н. Столярова, Ю. Федотова, І. Христенко, Н. Чернуха, С. Чжефу, Н. Шемигон, Т. Шмоніна);

– соціально-психологічний аспект супроводу (А. Борисова, Л. Боярин, О. Євдокімова, Н. Моргунова, Д. Сінь, В. Ямницький);

– полікультурний аспект супроводу (О. Білик, О. Вечерок, О. Вихрущ-Олексюк, Х. Діхуа, І. Зозуля, Л. Мохаммад, О. Пальчикова, Л. Сідун, Є. Степанов);

– інформаційно-підготовчий аспект супроводу (Н. Терещенко, Т. Шмоніна).

Важливими є дисертації останніх років, у яких вивчено різні аспекти соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів: питання соціалізації іноземних студентів в освітньо-культурному середовищі закладу вищої освіти (О. Білик, 2018); навчання іноземних студентів гуманітарних спеціальностей українській мові (Г. Швець, 2021); розвиток у іноземних студентів інформаційної культури (Г. Алексєєва, 2018); особливості педагогічних умов адаптації іноземних студентів (О. Бакало, 2017); історичне підґрунтя мовної підготовки іноземних студентів в Україні (К. Бендяк, 2014); формування та розвиток лінгвокраїнознавчої компетентності у іноземних студентів під час мовної підготовки (Л. Береза, 2017); особливості методики мовленнєво-культурної адаптації іноземних студентів (А. Гадамська, 2017); педагогічний супровід професійного самовиховання іноземних студентів (В. Головка, 2015); розвиток полікультурних навичок під час вивчення української мови (І. Дирда, 2019); підготовка іноземних студентів загальнонаукового характеру (Т. Довгодько, 2014); формування та розвиток у іноземних студентів здатності до самостійної навчальної діяльності під час підготовчого етапу (О. Шарапова, 2016); використання іноземними студентами інтерактивних технологій у період діалогічного міжособистісного процесу (М. Заєць, 2017); дослідження феномену інтеграції іноземних студентів в освітнє середовище інтернаціонального формату (О. Іщенко, 2015); формування у іноземних студентів міжкультурної комунікативної компетентності (Н. Калашнік, 2015); розвиток у іноземних студентів компетентності професійно-комунікативного характеру (А. Приходько, 2016); розвиток професійно-спрямованих комунікативних умінь (С. Рідкозубова, 2016); формування та розвиток у іноземних студентів міжкультурної компетентності на аксіологічних засадах (І. Сафонова, 2015); принципи формування у іноземних студентів під час фахової підготовки культури професійно-педагогічного характеру (В. Сахарова, 2016); організаційно-педагогічне забезпечення адаптації іноземних студентів у межах університетів США (Н. Смолікевич, 2018); особливості

адаптації іноземних студентів до освітнього середовища закладу вищої освіти у соціально-психологічному вимірі (В. Сулова, 2019); формування у іноземних студентів міжетнічної толерантності (Я. Чирва, 2018); розвиток у іноземних студентів аксіологічних комунікативних умінь професійно зорієнтованого характеру (В. Шалаєва, 2021); акультурація іноземних студентів та науково-методичне забезпечення цього процесу (І. Штеймліер, 2015); компаративістське дослідження соціально-педагогічного забезпечення міжкультурної комунікації серед українських та іноземних студентів (О. Ябурова, 2015); підготовка іноземних студентів гуманітарного характеру (О. Яцишина, 2016).

Система соціально-педагогічного супроводу тісно пов'язана з проблемою комплексного характеру – інтернаціоналізації освіти, над вивченням якої працювали зарубіжні науковці – Л. Бальза (L. Balsa), Б. Біззонетт (B. Bissonette), Б. Білесен (B. Bilecen), Ч. Болтон (Ch. Bolton), Р. Брукс (R. Brooks), Дж. Уотерс (J. Waters), В. Глухих, Дж. Гудзік (J. Hudzik), К. Гуруц (K. Guruz), С. Кіанру (S. Qianru), М. Ла Скала (M. La Scala), А. Леватіно (A. Levatino), Д. МакНамара (D. McNamara), Р. Гарріс (R. Harris), П. Муангі (P. Mwangi), Е. Роак (E. Roach), Й. Тернер (Y. Turner), С. Робсон (S. Robson), П. Тсукалес (P. Tsoukalas), С. Шапіро (S. Shapiro), Р. Фарреллі (R. Farrelly), З. Томас (Z. Thomas), Р. Шілдс (R. Shields) та ін.

Проблему акультурації, акультураційних стратегій та ролі ідентичності особистості іноземців в акультураційних процесах розкрито в працях таких зарубіжних учених, як: С. Анандаваллі (S. Anandavalli), Дж. Беррі (J. Berry), К. Бірвижонек (K. Bierwiazzonek), С. Вальдцус (S. Waldzus), С. Боафо-Артур (S. Boafo-Arthur), М. Борштейн (M. Bornstein), У. Геджинс (W. Heggins), Дж. Джексон (J. Jackson), С. Годдард (S. Goddard), Г. Гонсалес (H. Gonzales), К. Джонсон (C. Johnson), С. Домінгес (S. Dominguez), Т. Едекунле (T. Adekunle), А. Зухо (A. Zujo), С. Кан (S. Kang), В. Кастро (V. Castro), Дж. Кім (J. Kim), У. Кросс (W. Cross), П. Лекей (P. Lakey), К. Лі (X. Li), С. Лі (S. Lee), Д. те Ліндерт (D. te Lindert), Г. Махмуд (H. Mahmood), Г. Монтгомері (G. Montgomery), А. Паділья (A. Padilla), К. Парнтер (C. Parnter), А. Санчес-Ернандес (A. Sanchez-Hernandez), Д. Сем (D. Sam), Е. Бріонес (E. Briones), Р. Сміт (R. Smith), Н. Кавайя (N. Khawaja), Дж. Собаль (J. Sobal), Е. Фронгільо (E. Frongillo), К. Уорд (C. Ward), К. Фу (K. Fu), С. Шварц (S. Schwartz), Дж. Унгер (J. Unger), М. Шоб (M. Shaub), Е. Юн (E. Yoon), Р. Лі (R. Lee), М. Го (M. Goh) та ін.

Різносторонні аспекти супроводу обґрунтовано в студіях таких зарубіжних науковців, як: Н. Артур (N. Arthur), М. Ван (M. Wang), У. Гадікунст (W. Gudykunst), Б. Герн (B. Hurn), Б. Томалін (B. Tomalin), М. Гордон (M. Gordon), Р. Грешем (R. Gresham), Й. Гуї (Y. Gui), Н. Джамалудін (N. Jamaludin), Дж. Джексон (J. Jackson), С. Огуро (S. Oguro), Д. Ді Марія (D. Di Maria), Б. Діксон (B. Dixon), Б. Енейе (B. Anayah), Л. Жен (L. Zhen), К. Женгін (Q. Zhengying), С. Зумер (S. Sumer), Л. Каї (L. Cai), Дж. Керролл (J. Carroll), Дж. Райан (J. Ryan), К. Кінджинджер (C. Kinginger), О. Кодатенко, Й. Ку (Y. Xu), У. Ку (W. Qu), Р. Лезерус (R. Lazarus), Г. Лі (G. Li), К. Ліу (Q. Liu), К. Ліу (X. Liu), Дж. Маршалл (J. Marshall), С. Найар-Балерао (S. Nayyar-Bhalerao), А. Панікаччі (A. Panicacci), К. Перкінс (C. Perkins), І. Піллер (I. Piller), І. Погорелова (I. Pogorelova), Ф. Пруїт (F. Pruitt), Л. Репке (L. Repke), М. Сан Дієго (M. San Diego), Г. Сінгаравелу (H. Singaravelu), М. Поуп (M. Pope),

К. Спарако (K. Sparaco), Н. Телбіс (N. Telbis), Л. Гелджсон (L. Helgeson), К. Кінсбурі (C. Kingsbury), Г. Фо (H. Pho), Е. Шертнер (A. Schartner), Ф. фон Хайнц (F. Von Heinz), М. Чемішанова (M. Chemishanova), М. Шульга та ін.

Незважаючи на значну теоретичну дослідницьку роботу, проведену вітчизняними та зарубіжними вченими, проблема теоретико-практичного забезпечення соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів продовжує бути актуальною та недостатньо дослідженою в соціальному, соціально-культурному та психолого-педагогічному аспектах.

Зокрема, поза увагою дослідників залишилися питання єдності соціально-культурної, соціально-психологічної та лінгвістичної підготовки іноземних студентів, а також систематизація теоретико-практичного досвіду впровадження компонентів медіа освіти в адаптаційно-консультаційний процес.

Визначені недоліки теорії і практики соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів в університетах та коледжах США підтверджують виділені під час дослідження наукових студій *суперечності* між:

- практичною необхідністю системи вищої освіти у розвитку навчально-виховного простору для студентів з інших країн та студентів приймаючої держави і неготовністю до повноцінного полікультурного сприйняття особистостями один одного;

- науково-практичною потребою у модернізації соціально-культурного процесу закладів вищої освіти у зв'язку з новими глобалізаційними чинниками освітньої сфери та недостатньою розробленістю методологічних та технологічних засад соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів;

- об'єктивною потребою у вдосконаленні полікультурної підготовки іноземних студентів та недостатньою розробленістю її теоретико-методологічних засад.

Отже, актуальність проблеми соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів, її недостатня розробленість у соціальній педагогіці, необхідність її вирішення на рівнях теорії та практики, а також визначені суперечності зумовили вибір теми дослідження – **«Теорія і практика соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у системі вищої освіти США»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація є складником науково-дослідної теми кафедри соціальної роботи ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» за темою «Теорія і практика соціально-педагогічної роботи з різними категоріями населення» (державний реєстраційний номер 0115U003305).

Тему дисертаційної роботи затверджено Вченою радою Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (протокол №5 від 20.12.2018 р.) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології НАПН України (протокол №3 від 28.05.2019 р.)

Об'єкт дослідження – процес соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів в умовах закладів вищої освіти.

Предмет дослідження – система соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів в університетах та коледжах США.

Мета дослідження полягає у науково-теоретичному обґрунтуванні організаційно-методологічних, соціально-психологічних, лінгво-культурологічних

засад системи соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у закладах вищої освіти США задля екстраполяції прогресивних ідей та інноваційних практик підготовки іноземних студентів до освітнього простору України.

Відповідно до теми та мети сформульовано такі основні **завдання дослідження**:

1. Проаналізувати стан теоретичної розробленості поняттєво-категорійного апарату та дослідити джерельну базу соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів.

2. Обґрунтувати методологію дослідження соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у системі вищої освіти.

3. Визначити чинники, принципи та функції соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів в освітньому середовищі університетів та коледжів США.

4. Розробити періодизацію становлення та розвитку соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у системі вищої освіти США.

5. Вивчити, обґрунтувати та змодельовати систему соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у ЗВО США.

6. Схарактеризувати соціально-культурний, соціально-психологічний та лінгвістичний елементи та освітні технології їх упровадження в контексті соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у закладах вищої освіти США.

7. Представити сучасний стан та розробити рекомендації щодо розвитку соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у закладах вищої освіти України на національному, регіональному та університетському рівнях з використанням модернових американських практик.

Концепція дослідження ґрунтується на висвітленні історичного досвіду і сучасних підходів соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів в університетах та коледжах США. Це зумовлено широким упровадженням сучасних ІКТ в освітньо-адаптаційний процес, який забезпечує великі можливості практичного застосування і елементів акультураційної тріади, і засобів медіаосвіти для підготовки іноземних студентів до соціально-академічної діяльності; реформаційними змінами в українській освітній системі, що вимагає вибудовування чіткого алгоритму адаптаційної підготовки іноземних студентів за допомогою узагальнення міжнародного досвіду.

Основоположні концептуальні засади визначають процедуру дослідження системи соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у системі вищої освіти США та реалізовані на трьох рівнях: методологічному, теоретичному й технологічному.

Методологічний концепт визначив поліформізм проблеми соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів, що полягає в єднанні підходів і принципів. Так, *системний* підхід дозволив дослідити кожен компонент системи соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів як окрему адаптаційну одиницю (підсистему); *культурологічний* – надав можливість визначити наявність культурних кодів, зміна яких призводить до виникнення культурного шоку і трансформаційних змін у поведінкової площині особистості; *історичний* – забезпечив виявлення першопричин особливостей, що вплинули на розвиток соціально-

педагогічного супроводу іноземних студентів; *гуманістичний* – використано для вивчення соціально-освітньої активності, спрямованої на розвиток понятійних, смислових, поведінкових, академічних структур, необхідних для пристосування до нової соціокультурної реальності; *синергетичний* – дозволив виявити негативний вплив тривалої стабільності системи соціально-педагогічного супроводу й необхідність контрольованої флуктуації системи, що призводить до проходження нею точок біфуркації в певний історичний момент, який би забезпечив перехід на новий якісний рівень; *компетентнісний* – застосований для виявлення й дослідження компетенцій, що становлять особистісно-професійну структуру іноземного студента; *особистісно зорієнтований* – визначив іноземного студента у якості суб'єктної одиниці соціально-педагогічного супроводу; *праксеологічний* – був використаний для дослідження освітньо-адаптаційної діяльності особистості й логіки вибудовування системи соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів, що забезпечує наявність трансформаційних змін.

Своєю чергою, принцип *об'єктивності* дозволив провести критичний аналіз теоретико-практичних, історико-інституціональних та інформаційно-статистичних фактів, що забезпечують взаємодію компонентів системи соціально-педагогічної взаємодії; *детермінізму* – визначив умови, необхідні для особистісного розвитку іноземного студента, а також алгоритм вибудовування адаптаційного процесу для досягнення ефективного результату; *оптимальності* – використаний для дослідження тактичної і стратегічної адаптаційної діяльності в системі вищої освіти США, спрямованої на створення та практичне впровадження найбільш оптимальних підготовчих програм до соціально-культурної, психологічної та лінгвістичної сфер; *етичний* – дозволив дослідити проблему соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у зв'язку з її актуальністю та необхідністю виконання екстраполяційних заходів для розвитку вітчизняної адаптаційної системи; *поєднання цілісного та аспектного підходів* – надав можливість аналізу елементів акультураційної тріади в якості окремих одиниць цілісної адаптаційної системи; *опису – пояснення – прогнозування* – сприяв усебічному розгляду розгалуженої системи супроводу іноземних студентів у контексті опису сутності адаптаційного процесу, пояснення процесу підготовки іноземного студента в розумінні логіки послідовності дій, прогнозування розвитку системи, з огляду на глобалізаційні зміни.

Теоретичний концепт представлений педагогічними ідеями і теоріями, що забезпечили трактування сутнісної термінологічної бази дослідження, без якої неможливе повноцінне розуміння значущості проблеми соціально-педагогічного супроводу особистості. У підсумку, *толерантність* потрактовано як надання можливості представникам інших країн та культур виконувати соціально-академічну діяльність у країні перебування; *соціалізацію* – як спроможність виконувати міжособистісну взаємодію у новому соціумі, використовуючи сформовані соціокультурні навички; *культуру* – у якості усталеної системи значень, норм, положень тощо, які надають певній групі людей визначати себе як особистостей, які належать до того чи того культурного шару; *соціальне взаєморозуміння* – як здатність проводити міжособистісну та комунікаційну діяльність з іншими особами, чії культурні принципи і поведінкові норми мають відмінності від принципів іноземного студента; *іноземного студента* – як особу, що проходить навчання та інколи потребує

соціально-педагогічного супроводу у країні, громадянином якої вона не значиться; *інтернаціоналізацію* – як процес, який має на увазі вибудовування постійних зв'язків між студентами та закладами освіти з різних країн і регіонів, що вимагає відповідної матеріально-технічної інфраструктури та методологічного супроводу; *самоефективність* – як переконання особистості у своїй здатності ініціювати та виконувати конкретні дії для досягнення поставлених цілей; *інкультурацію* – як процес, у межах якого людина зберігає свої корінні культурні принципи при тривалому перебуванні в новому культурному середовищі; *аккультурацію* – як процес, за допомогою якого особистість здатна пристосуватися до норм і принципів, які визначає домінуюча культура; *інтеграцію* – як об'єднання представників різних національностей у єдиний соціум, де кожна особистість постає в якості повноцінної одиниці; *асиміляцію* – як процес занурення студентів у соціальне або академічне середовище; *культурну маргінальність* – як поділ сприйняття особистістю нової культури за інкапсульованою та конструктивною формами; *коригування* – як внесення культурно спрямованих змін, унаслідок проведення заходів соціально-психологічного й академічного типу, що сприятиме трансформаційним перетворенням з боку культурного світогляду іноземного студента; *адаптацію* – у якості виконання певних заходів підготовчого характеру, що сприяють розвитку мовних, соціокультурних, міжособистісних та інших навичок, спрямованих на становлення здатності вибудовування контакту з представниками інших соціокультурних груп; *культурний шок* – як зіткнення особистості іноземного студента з новими культурними особливостями, що призводить до внутрішньоособистісних змін, які часто мають негативні наслідки для академічної та соціальної діяльності; *соціальну децентралізацію* – як вибудовування міжособистісних зв'язків з представниками не тільки домінуючої в конкретному соціумі культури, а й представниками інших держав, що мають відмінні соціокультурні характеристики; *соціально-педагогічний супровід* – у якості підготовки особистості іноземного студента до міжкультурної та міжособистісної взаємодії, використовуючи при цьому заходи психологічного, лінгвістичного, соціального, академічного та культурного характеру.

Теоретичний концепт також включає такі положення:

- феномен «соціально-педагогічного супроводу» є складною конструкцією, що спрямована на виконання трансформації особистості та формується через елементи аккультураційної тріади, що є основою підготовчого процесу;
- формування лінгвістичних та соціально-культурних навичок іноземних студентів в умовах адаптаційного процесу відбувається одночасно з соціально-психологічним консультуванням і є складовою частиною системи соціально-педагогічного супроводу, що складається з алгоритму взаємодії підсистем;
- система соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у закладах вищої освіти повинна ґрунтуватися на розумінні сутності полікультурної освіти і створювати умови для практичної взаємодії мовної, соціокультурної підготовки, соціально-психологічного консультування та застосування елементів медіаосвіти в очному та заочному форматах академічної взаємодії;
- аналіз ефективності проведеного адаптаційного процесу ґрунтується на критеріях, що демонструють якісні дані про здатність іноземного студента

взаємодіяти з іншими особистостями в академічній та соціальній сферах; відсутності психологічно спрямованих чинників, що впливають на поведінкові характеристики індивіда.

Технологічний концепт передбачав розробку системи соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у ЗВО США; опис і реалізацію ефективності системи в сучасних умовах адаптаційного процесу підготовки іноземних студентів в університетах та коледжах Сполучених Штатів Америки.

Грунтовними положеннями системи соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у системі вищої освіти США є суб'єкт-суб'єктний, методологічний, змістовий, оцінний блоки, блок засобів діагностики та результативний блок. Авторське розуміння цієї системи базується на значенні теоретико-практичної підготовки іноземних студентів до соціально-академічної діяльності; системному розумінні впливу цілісної системи соціально-педагогічного супроводу на формування особистості іноземного студента, який володіє необхідними компетенціями, що дозволяють виконувати різнопланову діяльність.

Цілісність системи визначається єднанням зазначених блоків та компонентів і впливом кожного з них на формування взаємопов'язаності всередині адаптаційного процесу. Так, *суб'єкт-суб'єктний блок* забезпечив можливість визначення суб'єктів двох типів, які є рівноправними учасниками освітнього та соціокультурного процесів, що є свідченням демократизації сфери соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів. *Методологічний блок* був застосований для визначення підходів, принципів та методів, необхідних для проведення дослідження. *Змістовий блок* визначав мету, завдання та функції соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у системі вищої освіти США. Крім того, змістовий блок був заснований на певних компонентах, серед них: емпірично-індуктивний (забезпечив можливість включення до системи соціального, академічного, нормативно-правового та організаційного елементів, основним напрямом яких є історичний розвиток процесу соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у США); аксіоматично-дедуктивний (розширив розуміння сучасної структури супроводу іноземних студентів у єднанні трьох акультураційних елементів – соціально-культурного, соціально-психологічного та лінгвістичного, що забезпечують цілісність підготовки соціально-академічного характеру); полікультурний (забезпечив трактування освітніх технологій в інформаційно-соціокультурному (підвищує рівень знань про особливості інших культурних груп), міжособистісному (установлює взаємозв'язки між студентами та консультантом) та особистісно-програмному (у якому переважає індивідуальний вид адаптації) напрямах); компонент медіаосвіти (доповнив систему соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів елементами візуалізації та демонстрації адаптаційного матеріалу прямого (безпосередньо демонструє соціокультурні відмінності) та непрямого (вимагає відповідного соціокультурного декодування) впливу, серед яких відео- та аудіоконтент, друковані засоби, а також інтернет-технології); змістовий (дозволив виділити структурні підрозділи ЗВО США, що сприяють проведенню соціально-культурної, соціально-психологічної та лінгвістичної підготовки іноземних студентів; а також окреслити зміст їх діяльності); технологічний (визначав форми і засоби соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у структурних підрозділах ЗВО США).

Оцінний блок включав розгляд елементів соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів (соціально-культурного, соціально-психологічного та лінгвістичного) за відповідними рівнями супроводу, серед яких: низький, середній, достатній, високий. У свою чергу, *блок засобів діагностики* виокремлював опитування, тестування, співбесіди та спостереження у якості основних діагностичних елементів системи соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у ЗВО США. *Результативний блок* визначав кінцевий результат, який повинен бути досягнутий у підсумку проведеного соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів за соціально-культурним, соціально-психологічним та лінгвістичним елементами.

Технологічний концепт дозволив сформулювати розуміння системи соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів як взаємодію трьох видів адаптаційно-організаційного устрою, а саме загального, індивідуального та професійного. Практична реалізація всіх представлених блоків та компонентів зумовлює загальне розуміння системи соціально-педагогічного супроводу як розгалуженої структури, складові якої мають тісний структурний взаємозв'язок, що забезпечує адаптаційну підготовку конкретної особистості іноземного студента з формуванням необхідного набору компетенцій та лінгво-культурних шаблонів, що забезпечує індивідуальний підхід; і становлення компетентного представника соціуму, здатного ефективно застосовувати комплекс компетенцій та лінгво-культурних шаблонів у соціально-академічному процесі міжособистісної взаємодії, що характеризує професійну підготовку студента, забезпечену системністю структурних складових.

Джерельна база дослідження. У процесі написання дисертації використано наступні джерела та фонди:

- матеріали архівного характеру – публічні документи президентів Сполучених Штатів Америки електронної бібліотеки Університету Мічиган (The Public Papers of the Presidents of the United States, University of Michigan Digital Library);

- нормативно-правові джерела – нормативно-правові акти, кодекси та інші законодавчі документи щодо координації соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у США, Закони України, Накази Міністерства освіти і науки України, Постанови Кабінету міністрів України щодо врегулювання співпраці вітчизняних закладів освіти з іноземними студентами;

- документальні джерела – положення, путівники, інструкції для іноземних студентів, що стали основою становлення та розвитку системи соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у США;

- матеріали досліджень педагогічного, психологічного, соціологічного, історико-педагогічного напрямів: дисертації зарубіжних та українських дослідників, монографії, автореферати дисертацій, наукові публікації;

- зарубіжні та вітчизняні матеріали статистичного характеру;

- інформаційно-довідкові матеріали, отримані під час участі у «Виставці вищої освіти США 2020» (EducationUSA Eurasia and Central Asia Virtual Tour 2020) та «Виставці вищої освіти США 2021» (EducationUSA Eurasia and Central Asia Virtual Tour 2021);

- наукові періодичні видання (серед яких: зарубіжні («Journal of Studies in International Education», «Journal of Research in International Education», «Journal of

International Students», «International Educator», «International Journal of Social and Human Sciences», «Journal of Intercultural Studies», «Intercultural Education», «Journal of Cross-Cultural Psychology», «International Journal of Educational Management», «Communication Experience of International Students», «Journal of Diversity in Higher Education», «International Journal of Intercultural Relations», «Journal of Counselling & Development»), вітчизняні («Проблеми соціальної роботи», «Соціальна психологія», «Освітологія», «Освітній простір України», «Шлях освіти», «Педагогіка і психологія», «Наука і освіта», «Теорія і практика викладання української мови як іноземної», «Соціальна педагогіка: теорія та практика», «Інформаційні технології і засоби навчання»)) та періодичні видання суспільного характеру («The Melbourne Beachsider», «Дніпровський університет»).

До проведеного дослідження залучено матеріали та репозиторії фондів Бібліотеки Університету прикладних наук Рейн-Майн (м. Вісбаден, Німеччина) (Hochschulbibliothek RheinMain, bibliotheksausweis №004300873531), Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського, Національної бібліотеки України ім. Ярослава Мудрого, Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника, Одеської національної наукової бібліотеки, Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В.О. Сухомлинського, Харківської державної наукової бібліотеки ім. В.Г. Короленка, Чернігівської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. В.Г. Короленка, Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки, Рівненської обласної універсальної наукової бібліотеки, а також електронні ресурси мережі Internet.

Для досягнення поставленої мети та вирішення завдань дослідження на різних етапах наукової розвідки використано наступні **методи дослідження**:

– *теоретичні*, спрямовані на отримання даних стосовно предмета дослідження та розробку висновків: аналіз (для розподілу соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів на соціально-культурну, соціально-психологічну, лінгвістичну та медіа складові; детального вивчення структури кожної акультураційної ініціативи), синтез (для групування програм та підпрограм закладів освіти у систему соціально-педагогічного супроводу; об'єднання частин, відокремлених під час аналізу, а також встановлення зв'язків, які дозволяють охарактеризувати освітні програми у якості цілісних ініціатив соціалізації особистості; об'єднання елементів соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів в цілісну акультураційну систему задля дослідження їх значення в академічних та соціальних процесах); індукція (для вивчення переходу – від адаптаційних програм (конкретне), що досліджуються до проблеми розвитку акультураційних навичок (загальне) у зв'язку з тим, що пряма та зворотна акультурація є передумовою ефективної академічної та соціальної взаємодії між представниками закладу освіти, а програми, що аналізуються, характеризуються різним змістовним наповненням, в залежності від закладу освіти. Однак їх загальна концепція була застосована до всіх обраних для дослідження університетів та коледжів, у яких проводиться освітньо-адаптаційний процес) та дедукція (для виділення тих програм, які застосовували компоненти медіаосвіти у якості елементів загального процесу прямої та зворотної акультурації, а також задля розвитку лінгво-культурних шаблонів); абстрагування (для виявлення абстрактного образу акультураційної тріади та дослідження обраних елементів у

якості основи соціально-педагогічної підготовки особистості іноземного студента); класифікація (для поділу програм та стратегій діяльності структурних підрозділів закладів вищої освіти США за певними критеріями, які визначалися елементами акультураційної тріади; розподілу компонентів медіаосвіти за певними напрямками в залежності від їх сутнісних характеристик); порівняння (для дослідження компонентів медіаосвіти, які впливали на різні аспекти прямої та зворотної акультурації; розуміння відмінностей між елементами акультураційної тріади, незважаючи на те, що їх загальною метою є підготовка іноземного студента); опис (для визначення впливу медіаосвіти на формування мовно-культурних моделей іноземних студентів, що складаються з двох основних напрямів, а саме: розвитку мовних одиниць, що дає змогу безпосередньо виконувати міжособистісну комунікаційну взаємодію, а також культурно-орієнтованих елементів, що сприяє застосуванню правил спілкування, існуючих у конкретному соціумі); систематизація та узагальнення (для дослідження процесу соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у якості єдиної системи, яка складається з елементів акультураційної тріади, що мають єдину мету); моделювання (для розробки моделі системи соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів в університетах та коледжах США); екстраполяція (для використання результатів аналізу особливостей соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у системі вищої освіти США у визначенні перспективних напрямів української адаптаційної сфери); термінологічний аналіз (для дослідження та уточнення поняттєвого апарату); порівняльно-історичний (для визначення історичних передумов сучасного стану соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у ЗВО США; виділення критеріїв та етапів періодизації);

– *емпіричні*, зорієнтовані на практичне вивчення питань, пов'язаних з предметом дослідження: інтерв'ю (для отримання першоджерельної інформації з питань організаційного та адаптаційно-консультаційного супроводу іноземних студентів у ЗВО США від: учасників програм з освітніх обмінів та представників університетів та коледжів США у межах діяльності «Виставок вищої освіти США – 2020/2021»; координатора програми FLEX центральної України Діани Шалашної; учасників програми English Language Fellowship Декстера Блеквелла (Dexter Blackwell, Occidental College) та Франциско Ресто (Francisco Resto, Troy University), що проводили діяльність у ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»); аналіз навчально-методичної документації ЗВО (для дослідження сучасного стану та подальших перспектив розвитку соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у Сполучених Штатах Америки та Україні, а також дослідження впливу соціально-культурного середовища закладу вищої освіти на соціально-академічний процес); графічний аналіз (для поєднання процесів синхронії та діахронії під час періодизації становлення та розвитку соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у США, що дозволило застосувати дихотомічний «метод хронологічних координат»; візуалізації рівнів організаційного розгалуження систем соціально-культурної, соціально-психологічної та лінгвістичної підготовки іноземних студентів у ЗВО США, що сприяло розробці «методики визначення рівня розгалуженості організаційно-структурної системи»);

– *інформаційно-статистичні*, спрямовані на отримання аналітичних висновків, пов'язаних із статистичним інформаційним компонентом: групування (для дослідження кількості іноземних студентів у закладах освіти США рік до року); кореляційний аналіз (для визначення взаємозв'язку між збільшенням/зниженням кількості іноземних студентів у ЗВО США та подіями соціополітичного характеру).

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що:

– *вперше* теоретично обґрунтовано та змодельовано систему соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у ЗВО США, яка ґрунтується на відповідному методологічному інструментарії, у якому виражені емпірично-індуктивна (дескриптивне та описове методологічне знання для ретроспективного розуміння проблеми) та аксіоматично-дедуктивна (прескриптивне та нормативне методологічне знання для моделювання системи) позиції, а також відповідні підходи (системний, культурологічний, історичний, гуманістичний, синергетичний, компетентнісний, особистісно зорієнтований, праксеологічний) та принципи (об'єктивності, детермінізму, оптимальності, етичний, суміщення цілісного і аспектного підходів, опису – пояснення – прогнозування); як цілісну сукупність елементів акультураційної тріади (соціально-культурного, соціально-психологічного, лінгвістичного), що враховують вимоги до сучасного адаптаційного процесу, цифровізації освітньо-консультаційної діяльності; *схарактеризовано* соціально-педагогічні умови реалізації принципів полікультурної (складаються з інформаційно-соціокультурного, міжособистісного та особистісно-програмного підтипів, що зумовлюють виникнення полікультурної послідовності «інформування – міжособистісна взаємодія – особистісно-програмна участь») та медіаосвіти (ґрунтуються на єдності педагогічної медіатетради); *розроблено* періодизацію становлення та розвитку системи соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у США, що ґрунтується на критеріях (структурно-модернізаційному, прескриптивно-стандартизаційному, соціально-педагогічному, глобалізаційно-моніторинговому) та представлена етапами (організаційно-установчим (1911 – 1919 рр.), нормативно-правовим (1920 – 1960 рр.), інституційно-структурним (1961 – 1972 рр.), консультативно-міжнародним (1973 – 1989 рр.), оновлювально-модернізаційним (1990 – 1999 рр.), інноваційно-безпековим (2000 – 2005 рр.), глобалізаційно-інтегративним (2006 р. – наш час)); *введено у науковий обіг* поняття «акльтураційної тріади», «діахронічно-синхронічного єднання», «прямої та зворотної акультурації», «синхронійної індивідуалізації історичного процесу»;

– *уточнено*: поняттєві категорії: «толерантність», «соціалізація», «культура», «соціальне взаєморозуміння», «іноземний студент», «інтернаціоналізація», «самоефективність», «інкультурація», «акльтурація», «інтеграція», «асиміляція», «культурна маргінальність», «коригування», «адаптація», «культурний шок», «соціальна децентралізація», «соціально-педагогічний супровід»; методи соціально-педагогічної, соціально-культурної, соціально-психологічної роботи (вітальні тижні, дискусійні групи, екскурсії, круглі столи, індивідуальне та групове консультування) та лінгвістичної роботи (розмовні групи, навчально-тренувальні заняття, аудіювання) з іноземними студентами у закладах освіти США та України; визначено сутність моделей міжкультурної взаємодії, що містять зв'язки акультурація – інкультурація,

інкультурація – акультурація, акультурація (з елементами інкультурації) – інкультурація; критерії (структурно-модернізаційний, прескриптивно-стандартизаційний, соціально-педагогічний та глобалізаційно-моніторинговий);

– *подальшого розвитку набули* наукові положення теорії та практики соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів, заснованого на принципах формальної/неформальної освіти; уявлення про підходи до адаптаційної підготовки іноземних студентів з урахуванням використання компонентів медіаосвіти та дистанційних форм освітньо-консультаційної діяльності.

Практичне значення дослідження полягає у розробці навчально-методичного супроводу соціально-педагогічної підтримки іноземних студентів на соціально-культурних, соціально-психологічних, лінгвістичних, полікультурних та медіа засадах. Зокрема, підготовлено та апробовано: *монографію* «Соціально-педагогічний супровід іноземних студентів у системі вищої освіти США: теорія та практика», *оглядові статті у колективних монографіях* «Розвиток компетенцій, як основа формування компетентності молоді», «Інтернаціоналізація освіти: рушійні сили та основи системи соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у США», *навчальні посібники* «Лінгвокультурна підготовка та психологічна підтримка іноземних студентів: практичний курс», «Основи соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у системі вищої освіти США: теоретичний курс».

Практичні напрацювання дисертації можуть бути використані під час розробки та удосконалення робочих програм з підготовки іноземних студентів за лінгвістичними дисциплінами; програм вступних випробувань; під час соціально-психологічного консультування іноземних студентів; розробки навчально-методичних посібників, методичних рекомендацій для викладачів та психологів; здобувачами освіти, магістрантами, аспірантами, докторантами під час наукових пошуків за дотичною проблемою.

Результати дослідження **впроваджено** в освітній процес Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (довідка №166 від 03.06.2022 р.), Західноукраїнського національного університету (довідка № 126-29/722 від 09.05.2022 р.), Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (довідка №1/348 від 05.05.2022 р.), Житомирського державного університету імені Івана Франка (довідка №396/01 від 18.05.2022 р.), Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (довідка №01-10-07 від 04.05.2022 р.), Рівненського державного гуманітарного університету (довідка №01-12/24 від 12.05.2022 р.), Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (довідка № 207 від 06.06.2022 р.).

Особистий внесок здобувача в роботах, опублікованих у співавторстві, полягає у: характеристиці особливостей психологічної підтримки іноземних студентів у закладах вищої освіти США [18], розкритті змісту психологічного консультування іноземних студентів в університеті Міннесоти (США) [19], обґрунтуванні сутнісних характеристик функцій прогнозування та проєктування [20].

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження представлено у доповідях науково-практичних конференцій:

Міжнародних – «Міжкультурна комунікація і перекладознавство: точки дотику та перспективи розвитку» (Переяслав-Хмельницький, 2019), «Практична психологія у сучасному вимірі» (Дніпро, 2019), «Молодь України в контексті міжкультурної комунікації» (Дніпро, 2019), «Передові освітні практики: Україна, Європа, Світ» (Київ, 2019), «Теорія та практика сучасної науки та освіти» (Дніпро, 2019), «Актуальні проблеми освіти і науки: теорія і практика» (Київ, 2019), «Освіта та наука у мінливому світі: проблеми та перспективи розвитку» (Дніпро, 2020), «Modern Scientific Challenges and Trends» (Warsaw, 2020), «Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри Європейської інтеграції України» (Вінниця, 2020), «Наукові пошуки: Актуальні дослідження, теорія і практика» (Київ, 2020), «Соціально-гуманітарні дослідження та інноваційна освітня діяльність» (Дніпро, 2020), «Наукові пошуки: актуальні дослідження, теорія і практика» (Київ, 2020), «Стан держави під час пандемії корона вірусної хвороби» (Київ, 2020), «Do desenvolvimento mundial como resultado de realizações em ciência e investigação científica» (Lisboa, 2020), «Сучасні тенденції в розвитку педагогіки, психології та соціальної роботи» (Черкаси, 2020), «Актуальні питання інтернаціоналізації вищої освіти в Україні: лінгвістичний, правовий та психолого-педагогічний аспекти» (Біла Церква, 2021), «Лінгвістичні та методологічні аспекти викладання іноземних мов професійного спрямування» (Київ, 2021), «Синергетичний підхід до проектування життєвого простору особистості» (Полтава, 2021), «Трансформаційні процеси в Україні у контексті цивілізаційних і глобалізаційних викликів ХХІ ст.» (Переяслав, 2021)., «Сучасні тенденції іншомовної професійної підготовки майбутніх фахівців немовних спеціальностей в полікультурному просторі» (Київ, 2021), «Педагогіка та психологія: сучасний стан розвитку наукових досліджень та перспективи» (Запоріжжя, 2021), «Неперервна освіта для сталого розвитку: філософсько-теоретичні контексти та педагогічна практика» (Дніпро, 2021), «Наукові пошуки: актуальні проблеми теорії і практики» (Київ, 2021), «Роль та місце психології та педагогіки у формуванні сучасної особистості» (Харків, 2022).

Всеукраїнських – «Актуальні проблеми природничих і гуманітарних наук у дослідженнях молодих учених – Родзинка 2019» (Черкаси, 2019), «Інноваційні тенденції підготовки фахівців в умовах полікультурного та мультилінгвального глобалізованого світу» (Київ, 2021).

Основні результати дослідження обговорювалися та отримали позитивну оцінку на засіданнях кафедри соціальної роботи ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (упродовж 2020–2022 рр.)

Публікації. Основні результати дослідження викладено у 64 наукових працях (з них 61 – одноосібна), серед яких: 1 монографія, 2 розділи у колективних монографіях, 2 навчально-методичні посібники, 33 статті (з них 24 – у фахових виданнях України, 5 статей у наукових періодичних виданнях інших держав із напрямку, за яким підготовлено дисертацію, 4 статті у виданнях, включених до наукометричних баз Scopus/Web of Science) та 26 публікацій апробаційного характеру у збірниках міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій.

Кандидатська дисертація на тему «Організаційно-педагогічні засади становлення та розвитку волонтерства у структурі Корпусу миру» була захищена у 2017 році у спеціалізованій раді К 18.053.01 Мелітопольського державного

педагогічного університету імені Богдана Хмельницького за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. Матеріали кандидатської дисертації у тексті докторської дисертації не використовувались.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (2005 найменувань, з них 1151 – іноземною мовою), 117 додатків на 317 сторінках. Робота містить 5 таблиць і 36 рисунків. Загальний обсяг дисертації становить 1017 сторінок, із них основного тексту – 448 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, схарактеризовано об'єкт, предмет, мету, завдання, описано методи та концепцію дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення роботи, окреслено особистий внесок здобувача, наведено відомості про апробацію та впровадження одержаних результатів, надано інформацію щодо структури та обсягу дисертації.

У першому розділі – **«Методологічні засади соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у системі вищої освіти»** – схарактеризовано стан розробленості проблеми соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів, визначено та уточнено поняттєво-категорійний апарат дослідження, обґрунтовано методологічну базу системи соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у системі вищої освіти США.

Відображено термінологічні, теоретичні та методологічні засади соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів. Визначено, що багато дослідників поняттєвого апарату процесу підготовчих трансформацій особистості, серед яких українські (Т. Алексєєва, О. Безпалько, О. Білецький, О. Білик, М. Бойченко, Л. Ваховський, Л. Гармаш, В. Глухих, Н. Грищенко, М. Євтух, Х. Жунсі, О. Заболотна, А. Капська, О. Караман, Н. Коляда, С. Коношенко, І. Кривошакко, В. Курило, С. Курінна, С. Омельченко, В. Поліщук, Л. Пономаренко, О. Рассказова, А. Рижанова, Л. Романовська, С. Савченко, Н. Столярова, А. Фурман, С. Харченко, І. Чистякова) та зарубіжні (С. Барнетт (S. Burnett), Дж. Беррі (J. Berry), Н. Долбі (N. Dolby), Б. Кім (B. Kim), Ю. Кім (U. Kim), Г. Колеман (H. Coleman), М. Кросслі (M. Crossley), Т. ЛаФромбоз (T. LaFromboise), С. Лісгаард (S. Lysgaard), С. Пауер (S. Power), Р. Редфілд (R. Redfield), Дж. Рід (J. Read), В. Уебб (V. Webb)) вчені, збудували теоретичну і практичну межі системи адаптаційної підготовки іноземних студентів, яка включає не тільки розробку відповідного методологічного інструментарію, а й системоутворювальних елементів (нормативно-правове регулювання, технічна база тощо) з боку державних інститутів і закладів освіти.

Проаналізовано наявну джерельну базу соціально-педагогічного та соціально-психологічного характеру, що дозволило нам розподілити наукові студії за наступними напрямками: поняттєво-категорійним, підготовки іноземних студентів, соціально-психологічного консультування, полікультурних та інформаційних технологій (для аналізу наукових студій українських дослідників); термінологічним, проблемно зорієнтованим, компетентнісно-формульвальним, адаптаційним, соціально-психологічним, лінгвокомунікаційним, напрямом соціально-педагогічної проблематики (для аналізу досліджень зарубіжних вчених).

Розвиток соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів як системи стимулював удосконалення трактувань фундаментальної термінологічної основи для поділу понять, що перебувають у єдиній системі, але мають певні відмінні характеристики. У підсумку, визначено, що сутність цієї основи становлять такі поняття: *толерантність* (надання можливості для представників інших країн та культур виконувати соціально-академічну діяльність у країні перебування); *соціалізація* (процес формування соціокультурних навичок, спрямованих на здатність особистості виконувати міжособистісну взаємодію у новому соціумі); *культура* (є усталеною системою значень, норм, положень тощо, які надають певній групі людей визначати себе як особистостей, які належать до того чи того культурного шару); *соціальне взаєморозуміння* (здатність проводити міжособистісну та комунікаційну діяльність з іншими особами, чії культурні принципи і поведінкові норми мають відмінності, в певних випадках істотні, від принципів іноземного студента); *іноземний студент* (особа, що проходить навчання та інколи потребує соціально-педагогічного супроводу у країні, громадянином якої вона не значиться); *інтернаціоналізація* (процес, який має на увазі вибудовування постійних зв'язків між студентами та закладами освіти з різних країн і регіонів, що вимагає відповідної матеріально-технічної інфраструктури та методологічного супроводу); *самоефективність* (переконання особистості у своїй здатності ініціювати та виконувати конкретні дії для досягнення поставлених цілей); *інкультурація* (процес, у межах якого людина зберігає свої корінні культурні принципи при тривалому перебуванні в новому культурному середовищі); *акультурація* (процес, за допомогою якого особистість здатна пристосуватися до норм і принципів, які визначає домінуюча культура); *інтеграція* (об'єднання представників різних національностей у єдиний соціум, де кожна особистість постає в якості повноцінної одиниці); *асиміляція* (процес занурення студентів у соціальне або академічне середовище); *культурна маргіальність* (поділ сприйняття особистістю нової культури за інкапсульованою та конструктивною формами); *коригування* (внесення культурно спрямованих змін, унаслідок проведення заходів соціально-психологічного й академічного типу, що сприятиме трансформаційним перетворенням з боку культурного світогляду іноземного студента); *адаптація* (виконання певних заходів підготовчого характеру, що сприяють розвитку мовних, соціокультурних, міжособистісних та інших навичок, спрямованих на становлення здатності вибудовування контакту з представниками інших соціокультурних груп); *культурний шок* (зіткнення особистості іноземного студента з новими культурними особливостями, що призводить до внутрішньоособистісних змін, які часто мають негативні наслідки для академічної та соціальної діяльності); *соціальна децентралізація* (вибудовування міжособистісних зв'язків з представниками не тільки домінуючої в конкретному соціумі культури, а й представниками інших держав, що мають відмінні соціокультурні характеристики); *соціально-педагогічний супровід* (підготовка особистості іноземного студента до міжкультурної та міжособистісної взаємодії, використовуючи при цьому заходи соціально-психологічного, лінгвістичного, соціального, академічного та культурного характеру, які створюються й розвиваються за безпосередньої підтримки закладів освіти, НКО,

державних структур тощо та спрямовані на розвиток і саморозвиток індивіда з метою його професіоналізації в сучасних глобалізованих умовах).

Для досягнення поставленої мети дослідження розроблено методологічний інструментарій, конструкція якого ґрунтувалася на двох позиціях: емпірично-індуктивній, що складається з дескриптивного і описового методологічного знання (застосована для виконання дослідження ретроспективного характеру) та аксіоматично-дедуктивній, що складається з прескриптивного і нормативного методологічного знання (дозволила вибудувати модель системи соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у закладах вищої освіти США). Виявлення цих позицій зумовило визначення підходів (системний, культурологічний, історичний, гуманістичний, синергетичний, компетентнісний, особистісно зорієнтований, праксеологічний) і принципів (об'єктивності, детермінізму, оптимальності, етичний, суміщення цілісного і аспектного підходів, опису – пояснення – прогнозування) дослідження. У дослідженні було застосовано комплекс методів, як-от: (загальнонаукові (аналіз, синтез, узагальнення, порівняння, аналогія, конкретизація, системний аналіз, діалектичний) та методи професійно спрямованого характеру (індуктивно-дедуктивний, моделювання, порівняльно-історичний, діахронно-синхронного аналізу, системно-структурний, аксіоматичний)).

У другому розділі – **«Теоретичні засади соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у системі вищої освіти США»** – розкрито теоретичні засади підготовки іноземних студентів у системі вищої освіти Сполучених Штатів Америки, визначено специфічні особливості адаптаційного процесу, іноземні студенти виокремлені у якості окремої соціальної групи у закладах вищої освіти США, проаналізовано історичне підґрунтя, що призвело до виникнення міжнародних освітніх програм та сучасних консультаційних центрів, які є одними з елементів процесу інтернаціоналізації та глобалізації освіти.

Другий розділ дослідження дозволив розкрити теоретичні засади соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у Сполучених Штатах Америки. Іноземні студенти виокремлені у якості окремої соціальної групи в системі освіти США, на яких безпосередньо впливають певні чинники, як-от: *мотиваційно-зовнішній* (сприяє трансформаційним і модернізаційним змінам адаптаційно-консультаційних аспектів в освітній системі закладів вищої освіти за умови наявності в іноземних студентів сформованої потреби в акультураційних заходах); *мотиваційно-внутрішній* (пов'язаний з елементами самовдосконалення особистості іноземного студента шляхом подальшого розвитку компетенцій та лінгво-культурних шаблонів, які сприяють здатності до виконання міжособистісної взаємодії); *проблемно-адаптаційний* (спрямований на виконання аналітичних дій з виявлення негативних чинників взаємодії з представниками нового соціуму); *аналітично-адаптаційний* (сприяє детальному вивченню адаптаційної проблематики для вдосконалення освітньо-консультаційних програм); *інтернаціональний або полікультурний* (характеризується вибудовуванням практичної міжкультурної взаємодії безпосередньо при повноцінному прояві попередніх чинників); *консультаційний* (спрямований саме на практичний аспект взаємодії в якості допоміжного елемента).

Важливість наявності зв'язків між усіма елементами системи соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів безпосередньо вплинула на виділення принципів супроводу, а саме: *принципу адаптації постійного типу* (регулярне внесення змін до набору лінгво-культурних шаблонів, що пов'язано з трансформаційними змінами соціокультурного компонента); *принципу прогресивності* (залучення найбільш ефективного і перспективного досвіду роботи з іноземними студентами); *принципу перспективності* (вивчення трансформації адаптаційної системи, ураховуючи позитивні й негативні прояви); *принципу комплексності* (що вибудовує зв'язки між елементами акультураційної тріади); *принципу оперативності* (спрямованого на виконання аналітичних заходів щодо конкретної ситуації для вироблення стратегії подолання системних адаптаційних проблем); *принципу оптимальності* (виявлення найбільш перспективного шляху діяльності особистості під час адаптаційного процесу); *принципу спрощення* (спрямованого на виконання заходів узагальнення інформаційного матеріалу теоретичного характеру без утрати його сутнісного складника); *принципу узгодженості* (що формує зв'язок між адаптаційними напрямками, пов'язаними з економічними, нормативно-правовими і соціальними проявами); *принципу цілісності* (який сприяє формуванню адаптаційної системи з адаптаційних елементів); *принципу дієвості* (забезпечує відновлення системи адаптаційної підготовки у випадку соціальних або організаційно-методичних впливів зовнішнього характеру).

Вивчення координаційних дій в умовах адаптаційного процесу дозволило виділити функції соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів, серед яких *діагностична, комунікативна, прогностична, проєктувальна, організаторська*.

Дослідження історичних передумов становлення і розвитку системи соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у США дозволило здійснити періодизацію, засновану на структурно-модернізаційному, прескриптивно-стандартизаційному, соціально-педагогічному та глобалізаційно-моніторинговому критеріях і розробленому нами методі хронологічних координат, що дозволяє визначити «період діяхронічно-синхронічного єднання» в конкретному часовому проміжку.

Протягом першого етапу – *організаційно-установчого (1911 – 1919 рр.)* – простежувалося створення первинних організаційних структур роботи з іноземними студентами (Інститут міжнародної освіти), прийняття системних законодавчих ініціатив, які сприяють регулюванню отримання освіти представниками інших держав («Імміграційний закон 1917 р.»).

На наступному етапі – *нормативно-правовому (1920 – 1960 рр.)* – державна політика Сполучених Штатів була спрямована на становлення повноцінної законодавчої бази, що регулювала проведення адаптаційних заходів з іноземними студентами та умови їх перебування на території країни.

Розвиток системи соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у США досяг визначального рівня на третьому етапі – *інституційно-структурному (1961 – 1972 рр.)* – і знаменувався становленням важливих інституцій щодо роботи з іноземними громадянами / студентами («Акт Фулбрайта-Хейза», «Акт Корпусу миру», «Акт про іноземну допомогу», Агентство США з міжнародного розвитку,

Бюро державного департаменту США з питань освіти та культури, Американський інститут іноземних досліджень, «Міжнародний освітній акт», табір Америка).

Подальший процес розвитку (четвертий етап – *консультативно-міжнародний (1973 – 1989 рр.)*) був спрямований на вдосконалення нормативної бази Сполучених Штатів і розширення системи освітніх обмінів у міжнародній площині (Молодіжний обмін Конгрес-Бундестаг).

Глобальні й регіональні зміни стали каталізатором виділення п'ятого етапу – *оновлювально-модернізаційного (1990 – 1999 рр.)*, що характеризувався трансформаційними змінами в нормативно-правовому забезпеченні («Закон про реформування нелегальної імміграції і відповідальності іммігрантів») і географічному розширенні програм з освітніх обмінів (Програма з обміну майбутніх лідерів).

Протягом шостого етапу – *інноваційно-безпекового (2000 – 2005 рр.)* – простежувалося посилення контролю за іноземними студентами в інтересах безпеки Сполучених Штатів («Закон про безпеку відкритих кордонів та реформу візового режиму»), що не зупинило створення нових проєктів (Програма Кеннеді-Лугара з обміну та навчання молоді).

Отриманий досвід роботи з іноземними студентами у США протягом окреслених етапів став причиною формування сьомого етапу – *глобалізаційно-інтегровального (2006 р. – наш час)*, який трансформувалася освітню діяльність з іноземними студентами у двох напрямках – внутрішньодержавному (інтеграція інновацій та законодавчих ініціатив у систему соціально-педагогічного супроводу) та зовнішньодержавному (спрямованому на освітні програми міжнародного характеру).

Дослідження чинників, принципів, функцій соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів, історичної періодизації цього процесу у Сполучених Штатах Америки (1911 р. – наш час), а також міжнародних освітніх програм дозволило визначити, що саме взаємозв'язок національних консультаційно-адаптаційних центрів з програмами міжнародного характеру призводить до вибудовування організаційної інфраструктури та розвитку методів адаптаційної підготовки іноземних студентів, інформаційно-просвітницької роботи тощо.

У третьому розділі – **«Система соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у закладах вищої освіти США»** – розроблено модель соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у системі вищої освіти США, досліджено компоненти та елементи соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів в університетах і коледжах США, а також сутність технологій полікультурної та медіа освіти.

Теоретичною базою для розробки моделі соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у системі вищої освіти США стали дослідження вітчизняних (Т. Алексеєва, О. Білик, В. Білодід, Л. Гордієнко, В. Гуменюк, Т. Довгодько, Д. Коломієць, А. Лучинкіна, О. Охременко, І. Сладких, С. Собкова, С. Харченко, Т. Яхнюк та ін.) та зарубіжних (Дж. Беррі (J. Berry), Б. Білесен (B. Bilecen), Г. Гонсалес (H. Gonzales), М. Гордон (M. Gordon), К. Гуруц (K. Guruz), Дж. Кім (J. Kim), А. Паділья (A. Padilla), Б. Томелін (B. Tomalin), К. Уорд (C. Ward)) учених, наукова діяльність яких була спрямована на вивчення особливостей соціалізації й адаптації в різних проявах. Дослідниками встановлено ключові засади адаптаційної

підготовки іноземних студентів, побудованих на принципах нормативно-правового, педагогічного, соціокультурного, соціально-психологічного, лінгвістичного, інноваційного, історичного, інформаційного, методологічного, інфраструктурного забезпечення підготовчого й консультаційного процесів.

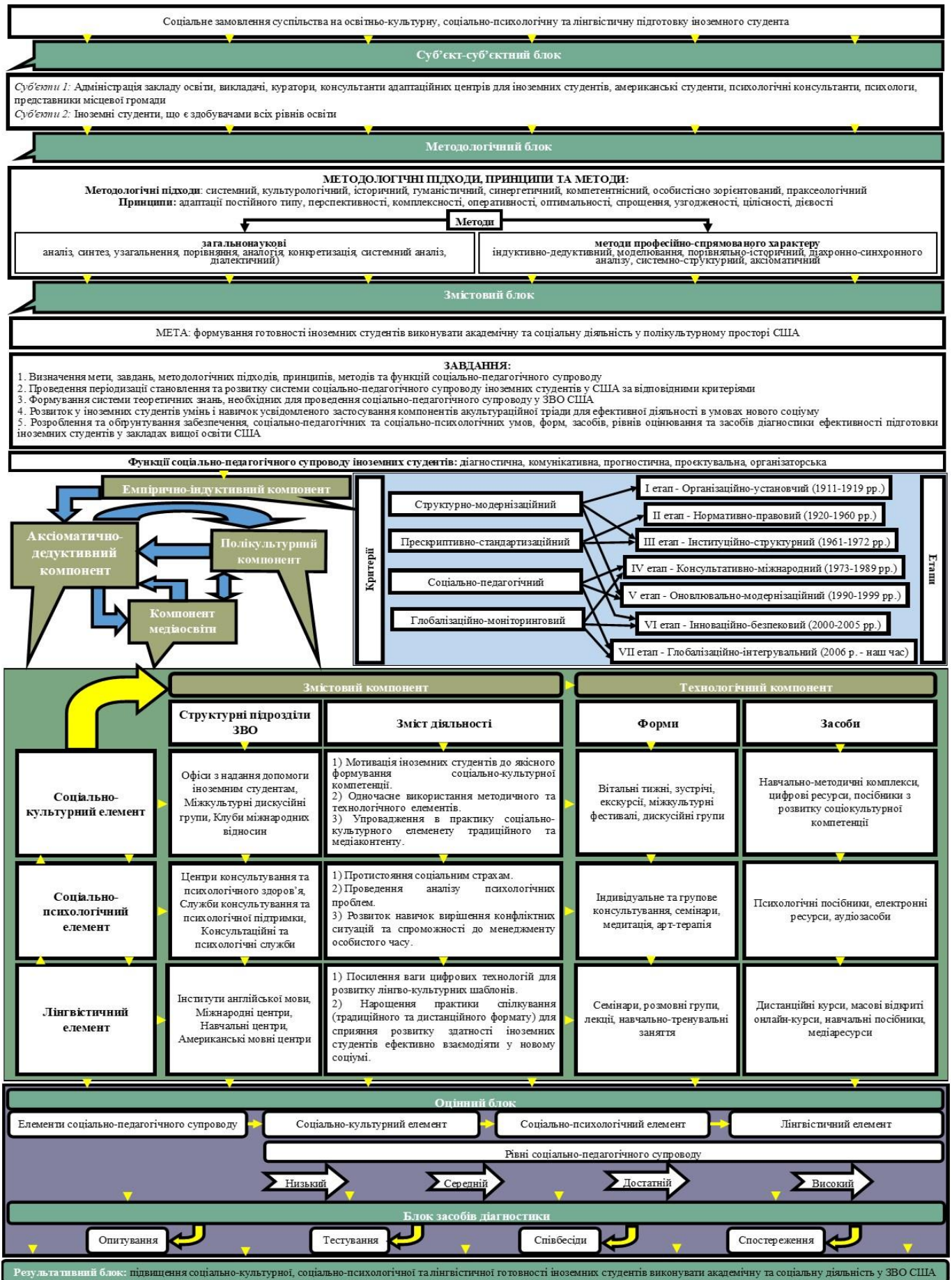
У результаті наукового пошуку, розроблено модель, що ґрунтується на суб'єкт-суб'єктному, методологічному, змістовому, оцінному блоках, блоці засобів діагностики та результативному блоці, а також у єдності емпірично-індуктивного, аксіоматично-дедуктивного, полікультурного, медіа, змістового, технологічного компонентів та соціально-культурного, соціально-психологічного та лінгвістичного елементів (рис. 1).

Метою моделі визначено формування готовності іноземних студентів виконувати академічну та соціальну діяльність у полікультурному просторі США.

Суб'єкт-суб'єктний блок моделі визначається двома типами суб'єктів, перший представлений особистостями, які безпосередньо впливають на якість адаптаційного процесу іноземного студента. Такими представниками можуть бути викладачі, адміністрація закладу освіти, консультанти центрів підготовки іноземних студентів, психологи тощо. Своєю чергою, другим типом є безпосередньо іноземні студенти незалежно від академічного рівня.

Методологічний блок моделі визначається виокремленням відповідних підходів (системного, культурологічного, історичного, гуманістичного, синергетичного, компетентнісного, особистісно зорієнтованого, праксеологічного), принципів (адаптації постійного типу, перспективності, комплексності, оперативності, оптимальності, спрощення, узгодженості, цілісності, дієвості) та методів (загальнонаукових (аналіз, синтез, узагальнення, порівняння, аналогія, конкретизація, системний аналіз, діалектичний) та професійно-спрямованого характеру (індуктивно-дедуктивний, моделювання, порівняльно-історичний, діахронно-синхронного аналізу, системно-структурний, аксіоматичний)), що є базисом проведення дослідження соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у системі вищої освіти США.

Змістовий блок моделі характеризується визначенням мети, завдань та функцій (діагностичної, комунікативної, прогностичної, проектувальної, організаторської) дослідження соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у ЗВО США. Змістовий блок ґрунтується на єдності відповідних компонентів, серед яких: емпірично-індуктивний компонент є похідною від дескриптивного методологічного знання і має соціально-академічну й концептуально-ґрунтовну спрямованість. Так, процес безпосередньо організації первісної діяльності іноземного студента в країні перебування, а також пов'язаної з цим діяльності академічного характеру вимагає соціально-академічної спрямованості системи супроводу, що сприятиме створенню основи перебування особистості в новому культурно-академічному середовищі. Другий напрям, концептуально-ґрунтовний, базується на тому, що первинний адаптаційний процес неможливий без наявності координаційної системи, що історично склалася, і відповідної нормативно-правової бази, що забезпечує діяльність усіх інших компонентів. У підсумку, емпірично-індуктивний компонент забезпечив виділення критеріїв та етапів дослідження соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у системі вищої освіти США.

Рис. 1. Модель системи соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у закладах вищої освіти США

У свою чергу, аксіоматично-дедуктивний компонент спрямований на дослідження сучасного стану соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у ЗВО США, що характеризується елементами т.зв. «акультураційної тріади», серед яких: соціально-культурний, соціально-психологічний та лінгвістичний. Крім того, аксіоматично-дедуктивний компонент визначався єдністю з полікультурним та медіа компонентами.

Зазначено, що полікультурний компонент має важливе значення при підготовці іноземного студента у зв'язку з тим, що діяльність щодо представника іншої держави має ґрунтуватися на полікультурному принципі, що сприятиме більш ефективній боротьбі з проявами культурного шоку. У свою чергу, компонент медіаосвіти соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у системі вищої освіти США містить елементи медіаосвіти (що застосовуються при акультураційних заходах), серед яких: відеоконтент (дозволяє провести візуальну демонстрацію культурних відмінностей), аудіоконтент (розвиває навички аудіювання, що буде сприяти формуванню слухової секції лінгво-культурних шаблонів), друковані засоби (забезпечують можливість іноземного студента до виконання декодування інформаційного складника текстового характеру), інтернет-технології (спрямовані на отримання всіх видів медіазасобів для розвитку навичок акультураційної тріади).

Загалом, компонент медіаосвіти реалізується через формування здібностей іноземного студента до критичного осмислення міжособистісної взаємодії, розвитку лінгвістичних елементів (зокрема інтонації, вимови тощо), здатності отримувати інформацію з відео-, аудіо-, текстових та електронних джерел.

Змістовий компонент визначився виділенням структурних підрозділів американських ЗВО, що сприяють практичному впровадженню соціально-культурного, соціально-психологічного та лінгвістичного елементів, а також характеристикою змісту їх діяльності. Технологічний компонент окреслював форми і засоби соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у системі вищої освіти США.

Оцінний блок включав визначення рівнів соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у ЗВО США (низький, середній, достатній, високий) за кожним з елементів акультураційної тріади (соціально-культурним, соціально-психологічним, лінгвістичним).

Блок засобів діагностики відображав різні види діагностичної діяльності для виявлення ефективності проведеного соціально-педагогічного супроводу (опитування, тестування, співбесіди, спостереження).

Результативний блок моделі визначав цілісність кінцевої мети підготовки іноземних студентів у системі вищої освіти США, а саме у підвищенні соціально-культурної, соціально-психологічної та лінгвістичної готовності іноземних студентів виконувати академічну і соціальну діяльність у ЗВО США.

В основі системи соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у США досліджено три елементи адаптаційної роботи з представниками інших соціокультурних груп, які були визначені в якості акультураційної тріади, що мають соціально-культурне, соціально-психологічне та лінгвістичне спрямування та дозволяють забезпечити повноцінність академічної та соціальної взаємодії в країні, що приймає.

Розроблений «метод визначення розгалуженості організаційно-структурної системи», що був застосований для дослідження елементів акультураційної тріади, дозволив визначити рівень структурування певного параметра адаптаційної підготовки в конкретному закладі вищої освіти.

Серед заходів соціально-культурного спрямування підготовчо-адаптаційного періоду найбільш поширеними в університетах і коледжах США визначено програми, мета яких полягає у: проведенні практичної міжособистісної взаємодії іноземних та «місцевих» студентів для вибудовування ефективної стратегії застосування соціокультурної компетенції; виконання прямої (під час якої іноземні студенти адаптуються до соціокультурних особливостей країни, що приймає) і зворотної (передбачає організацію заходів щодо презентації іноземним студентом аспектів, притаманних культурі його країни, у зв'язку з чим «місцеві» студенти також проходять певний адаптаційний процес) акультурації.

Отже, ґрунтуючись на спрямованості практичних програм з формування соціокультурних компетенцій іноземних студентів у системі вищої освіти США, соціально-культурна підготовка була схарактеризована в якості *формування в особистості іноземного студента соціальних та культурних уявлень щодо традицій та поведінкових норм країни, яка приймає, для подальшої ефективної міжособистісної взаємодії.*

Доведено, що соціально-психологічна підтримка іноземних студентів у США безпосередньо спрямована на подолання негативних наслідків «культурного шоку», який знижує ефективність академічної та соціальної діяльності. У підсумку, недостатній рівень консультаційних заходів призводить до прогресування негативних зовнішніх чинників, пов'язаних з міжособистісною комунікацією, і стає причиною трансформаційних змін особистісних проблем психологічного характеру (особистісно зорієнтовані проблеми), підсумком яких є необхідність подолання депресивних станів іноземного студента, що буде вимагати більшої кількості часу. Таким чином, показником ефективної структуризації роботи консультаційної служби, як ми з'ясували при дослідженні її діяльності в університетах та коледжах США, є наявність підрозділів, діяльність яких спрямована на подолання конкретних психологічних проблем, що призводить до розгалуженості консультування.

Отже, аналіз практичних консультаційних служб американських університетів і коледжів дозволив зробити висновок, що соціально-психологічний напрям акультураційної тріади *є системою, спрямованою на захист та розвиток особистісних якостей іноземного студента в період негативного впливу культурного шоку, пов'язаного з перебуванням у новому соціокультурному оточенні, для можливості проведення ефективної академічної та соціальної взаємодії.*

Сутність лінгвістичної підготовки іноземних студентів базується на значенні комунікаційної діяльності в процесі міжособистісної взаємодії. Дослідження показало, що університети і коледжі США мають спеціалізовані структурні підрозділи, метою яких є координація програм мовної підготовки, які базуються на чотирьох компонентах: читанні, письмовій діяльності, говорінні та аудіюванні. Взаємозв'язок цих компонентів робить можливим створення умов для діалогічного та монологічного мовлення, що робить лінгвістичний елемент акультураційної

тріади ключовим у питанні здатності іноземного студента брати участь в соціально-культурних заходах і отримувати соціально-психологічне консультування.

Виявлено, що значне місце у системі соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у закладах вищої освіти США займають технології полікультурної та медіаосвіти.

У структурі полікультурної технології соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів простежуються три підтипи, а саме: інформаційно-соціокультурний, міжособистісний і особистісно-програмний. Застосування цих підтипів у якості єдиної системи дозволяє сформуванню послідовності *«інформування – міжособистісна взаємодія – особистісно-програмна участь»*.

Технологія медіаосвіти базується на медіакомпонентах, серед яких: відеоконтент (сприяє візуальній демонстрації соціокультурних відмінностей), аудіоконтент (спрямований на розвиток навичок аудіювання та отримання соціокультурних знань у звуковому форматі), друковані засоби (становлять текстову інформацію, що вимагає декодування певного рівня), інтернет-технології (надають можливість доступу до всіх позначених медіаелементів).

У четвертому розділі – **«Екстраполяція досвіду соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у системі вищої освіти США в освітній простір України»** – проаналізовано якісний рівень соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у ЗВО України, з точки зору елементів акультураційної тріади (соціально-культурного, лінгвістичного, соціально-психологічного) і у порівнянні з досвідом університетів та коледжів США. Визначено напрями національного, регіонального та університетського рівнів, що сприяють підвищенню ефективності вітчизняної психолого-консультаційної діяльності.

З метою визначення перспективних напрямів розвитку української системи соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів, досліджено сучасний стан соціально-культурної, соціально-психологічної та лінгвістичної підготовки іноземних студентів у вітчизняних ЗВО.

У підсумку виявлено, що освітньо-культурний тип адаптаційної підготовки характеризується заходами і програмами інформаційно-консультаційного, освітнього, ознайомчого, ознайомчо-практичного і зворотно-ознайомчого напрямів.

Адаптаційна робота з іноземними студентами психолого-консультаційного характеру вимагає виконання певних дій для підвищення здатності психологів та психологічних служб надавати достатній рівень підтримки. Серед таких дій визначена важливість проведення консультаційних заходів одночасно з «місцевими» та іноземними студентами, а також вибудовування розгалуженої структури психологічної служби закладу освіти й формування консультаційної програми при безпосередній участі студента.

У свою чергу, компонент лінгвістичної підготовки іноземних студентів у ЗВО України визначається проведенням соціально-підготовчих заходів, метою яких є формування достатнього рівня граматичних і лексичних елементів для виконання ефективної усної та письмової діяльності в межах академічного та соціального просторів.

У підсумку, дослідження вітчизняних елементів акультураційної тріади (соціально-культурного, лінгвістичного, соціально-психологічного)

продемонструвало наявність структурування підготовки іноземних студентів, у якому простежуються напрями, виявлені під час вивчення американського досвіду (заходи щодо виконання прямої та зворотної акультурації, наявність курсів з лінгвістичної підготовки, існування психологічних служб), що дозволяє говорити про наявність у вітчизняному соціально-педагогічному супроводі іноземних студентів необхідних елементів, що застосовуються в країнах з передовим досвідом підготовки представників інших держав. Але, зазначено, що основним стримувальним чинником вітчизняного супроводу є недостатня (порівняно із зарубіжними зразками) структуризація й розгалуженість підготовчо-консультаційних служб для іноземних студентів.

З огляду на необхідність виконання подальших модернізаційних і трансформаційних змін соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у ЗВО України, визначено перспективи подальшого їх розвитку (на основі потенційної можливості екстраполювати найбільш ефективний досвід роботи з іноземними студентами у Сполучених Штатах Америки до української сфери соціально-педагогічного супроводу), які сформульовано у якості потенційних дій на національному, регіональному та університетському рівнях:

- доповнити вітчизняну нормативно-правову базу щодо адаптації іноземних студентів положеннями, що забезпечують і регулюють діяльність усіх елементів акультураційної тріади;
- продовжити процес розвитку (можливо на основі платформи Українського державного центру міжнародної освіти – *Study in Ukraine*) координаційного центру соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів, який повинен бути статистичною, дослідницькою, методологічною та ресурсною базою;
- продовжити практично застосовувати в процесі соціально-педагогічного супроводу елементи акультураційної тріади, з огляду на можливість їх взаємного застосування (наприклад, заходів соціально-культурного та лінгвістичного напрямів, лінгвістичного та соціально-психологічного тощо), що дозволить формувати тимчасові акультураційні діади;
- урахувати при розробці програм з лінгвістичної підготовки іноземних студентів необхідність наявності чотирьох елементів, а саме: говоріння, читання, письмової діяльності та аудіювання;
- більш активно впроваджувати закладами освіти в процес соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів програми соціально-культурного спрямування, які забезпечують виконання прямої і зворотної акультурації;
- проводити психолого-консультаційну діяльність із застосуванням адаптаційних зв'язків у трьох вимірах: «консультант – іноземний студент», «консультант – місцевий студент», «консультант – іноземний+місцевий студент» (спільне консультування);
- проводити більш масштабну структуризацію центрів з підготовки іноземних студентів; створення на базі ЗВО, у яких навчаються іноземні студенти, окремих структурних одиниць в соціально-культурному, лінгвістичному і психологічному напрямках.

ВИСНОВКИ

У дисертації запропоновано наукове розв'язання проблеми соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у системі вищої освіти США; відображено результати дослідження історії та сучасного рівня розвитку системи супроводу у США, а також сучасний стан та перспективи розвитку процесу підготовки іноземних студентів у закладах вищої освіти України.

Узагальнення результатів проведеного теоретичного дослідження уможливило формулювання висновків.

1. Проаналізовано поняттєво-категорійний апарат дослідження, сутнісне розуміння якого дозволило більш ефективно проводити термінологічний поділ між визначеннями, що є складниками конструкції однієї системи, серед яких: толерантність, соціалізація, культура, соціальне взаєморозуміння, іноземний студент, інтернаціоналізація, самоефективність, інкультурація, акультурація, інтеграція, асиміляція, культурна маргінальність, коригування, адаптація, культурний шок, соціальна децентралізація. Основні дефініції дослідження визначено у якості:

– *соціалізація* (процесу формування соціокультурних навичок, спрямованих на здатність особистості виконувати міжособистісну взаємодію у новому соціумі);

– *іноземний студент* (особи, що проходить навчання та, за необхідності, потребує соціально-педагогічного супроводу у країні, громадянином якої вона не значиться);

– *інтернаціоналізація* (процесу, який характеризується вибудовуванням постійних зв'язків між студентами та закладами освіти з різних країн і регіонів, що вимагає відповідної матеріально-технічної інфраструктури та методологічного супроводу);

– *аккультурація* (процесу, за допомогою якого особистість здатна пристосуватися до норм і принципів, які визначає домінантна культура);

– *адаптація* (виконання певних заходів підготовчого характеру, що сприяють розвитку мовних, соціокультурних, міжособистісних та інших навичок, спрямованих на становлення здатності вибудовування контакту з представниками інших соціокультурних груп);

– *культурний шок* (зіткнення особистості іноземного студента з новими культурними особливостями, що призводить до внутрішньоособистісних змін, які інколи негативно впливають на академічну та соціальну діяльність);

– *соціально-педагогічний супровід* (підготовки особистості іноземного студента до міжкультурної та міжособистісної взаємодії, використовуючи при цьому заходи соціально-психологічного, лінгвістичного, соціального, академічного та культурного характеру, які створюються й розвиваються за безпосередньої підтримки закладів освіти, НКО, державних структур тощо та спрямовані на розвиток і саморозвиток індивіда з метою його професіоналізації в сучасних глобалізованих умовах).

Досліджено та систематизовано джерельну базу, що дозволило виявити взаємозв'язок визначеної проблематики зі сферами педагогіки, психології, соціології, філософії, нормативно-правовою сферою, інформаційно-комунікаційними технологіями та медіазасобами, менеджментом тощо. Така тематична розгалуженість проблематики сприяла необхідності дослідження достатньої теоретичної бази. Для

цього були використані книги, монографії, дисертаційні матеріали, статті в періодичних наукових виданнях українських та зарубіжних вчених, що сприяли становленню теоретичної основи аналізу практики соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у закладах вищої освіти США та України. У підсумку, досліджені студії були розподілені за наступними напрямками: поняттєво-категоріальний, підготовки іноземних студентів, соціально-психологічного консультування, полікультурних та інформаційних технологій (українські дослідники); термінологічний, проблемно зорієнтований, компетентнісно-формульвальний, адаптаційний, соціально-психологічний, лінгвокомунікаційний, соціально-педагогічної проблематики (зарубіжні дослідники).

2. Обґрунтовано методологічні елементи дослідження соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів як соціальної та психолого-педагогічної проблеми. Це надало можливість проводити подальший аналіз внутрішніх системних чинників, які безпосередньо впливають на стійкість, здатність до трансформації та ефективність практичного застосування компонентів адаптаційного процесу. Вибір методологічного інструментарію базувався на двох засадах: емпірично-індуктивній (що включає дескриптивне та описове методологічне знання) – за допомогою якої будувалося ретроспективне дослідження становлення й розвитку системи соціально-педагогічного супроводу; та аксіоматично-дедуктивній (що складається з прескриптивного і нормативного методологічного знання) – яка дозволила досліджувати модель системи супроводу з усіх вимірів. При вибудовуванні методологічного інструментарію були використані системний, культурологічний, історичний, гуманістичний, синергетичний, компетентнісний, особистісно зорієнтований, праксеологічний підходи й певні принципи (об'єктивності, детермінізму, оптимальності, етичний, поєднання цілісного й аспектного підходів, опису – пояснення – прогнозування). Застосовані методи дослідження були розподілені за двома напрямками: загальнонауковим (аналіз, синтез, узагальнення, порівняння, аналогія, конкретизація, системний аналіз, діалектичний) та професійно-спрямованим (індуктивно-дедуктивний, метод моделювання, порівняльно-історичний, діахронно-синхронного аналізу, системно-структурний, аксіоматичний).

3. Визначено чинники, принципи та функції, які постають у якості інструментарію подолання соціальних, академічних, методологічних та структурних проблем і, відповідно, розвитку системи соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у ЗВО США загалом. Отже, було виділено мотиваційно-зовнішній, мотиваційно-внутрішній, проблемно-адаптаційний, аналітично-адаптаційний, інтернаціональний (полікультурний), консультаційний чинники і принципи (адаптації постійного типу, прогресивності, перспективності, комплексності, оперативності, оптимальності, спрощення, узгодженості, цілісності, дієвості). Функціями соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів визначено діагностичну, комунікативну, прогностичну, проектувальну, організаторську.

4. Розроблено періодизацію становлення та розвитку соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у системі вищої освіти США, засновану на структурно-модернізаційному, прескриптивно-стандартизаційному, соціально-педагогічному та глобалізаційно-моніторинговому критеріях.

У підсумку, виокремлено наступні етапи, візуалізовані за допомогою розробленого авторського методу хронологічних координат, що дозволив визначити у кожному етапі «період діахронічно-синхронічного єднання», що характеризувався зіткненням діахронічного та синхронічного розвитку:

- *I етап – організаційно-установчий, що тривав протягом 1911 – 1919 років.* Становлення системної діяльності в певному напрямі вимагає проведення первинних організаційних заходів, що і стало наслідком виділення цього етапу – створення державних структур, що сприяють систематизації роботи з іноземними студентами (Інститут міжнародної освіти), і прийняття законодавчих ініціатив, метою яких було регулювання процесу отримання освіти іноземними громадянами;

- *II етап – нормативно-правовий, що впроваджувався протягом 1920 – 1960 років.* Ефективна робота багатовекторної системи соціально-педагогічного супроводу вимагала створення повноцінної нормативно-правової мережі, яка повинна вибудовувати кордони в усіх аспектах діяльності певної структури. Відповідно, цей етап визначався створенням законодавчої бази регулювання та підготовки іноземних студентів у США;

- *III етап – інституційно-структурний, що визначався 1961 – 1972 роками.* Система соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у США отримала поштовх для свого розвитку саме в період цього етапу у зв'язку з виникненням міжнародних інституцій, пов'язаних зі сферами освіти та обміну студентами («Акт Фулбрайта-Хейза», «Акт Корпусу миру», табір Америка, Агентство США з міжнародного розвитку, Бюро державного департаменту США з питань освіти та культури), дослідницької діяльності (Американський інститут іноземних досліджень), додаткового нормативно-правового регулювання («Акт про іноземну допомогу», «Міжнародний освітній акт»);

- *IV етап – консультативно-міжнародний, що реалізовувався протягом 1973 – 1989 років.* Розвиток системи соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів в період цього етапу характеризувався подальшою трансформацією нормативно-правового забезпечення іноземних студентів у США та міжнародних програм з обміну (Молодіжний обмін Конгрес-Бундестаг);

- *V етап – оновлювально-модернізаційний, що втілювався протягом 1990 – 1999 років.* Виникнення незалежних держав у Східній Європі зумовило подальший розвиток програм з обміну саме на цій території (Програма з обміну майбутніх лідерів). Крім того, були прийняті додаткові законодавчі ініціативи щодо правил перебування іноземних студентів у США (Закон про реформування нелегальної імміграції і відповідальності);

- *VI етап – інноваційно-безпековий, що тривав у період 2000 – 2005 років.* Безпековий складник при наявності великої кількості представників інших країн став особливо актуальним після подій 11 вересня 2001 року, у зв'язку з чим відбулося регулювання законодавства («Закон про безпеку відкритих кордонів та реформу візового режиму»). Проте ці події не стали причиною зупинки й розвитку програм з міжнародного обміну (Програма Кеннеді-Лугара);

- *VII етап – глобалізаційно-інтегративний, що розпочався у 2006 році та продовжується в наш час.* Період цього етапу характеризується структурізацією

освітньої сфери, пов'язаної з іноземними студентами. У підсумку, виникли внутрішньодержавний (впроваджує до національної системи соціально-педагогічного супроводу інновації, що дозволяють проводити більш ефективні адаптаційні заходи в академічній і соціальній площинах) та зовнішньодержавний (підтримує програми і проекти міжнародного типу, пов'язані з обмінами між закладами освіти, діяльністю в інших країнах тощо) напрями.

5. Вивчено, обґрунтовано та змодельовано систему соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у ЗВО США, що дозволило сформувати відповідну модель, засновану на суб'єкт-суб'єктному, методологічному, змістовому, оцінному блоках, блоці засобів діагностики та результативному блоці, а також у єдності емпірично-індуктивного, аксіоматично-дедуктивного, полікультурного, медіа, змістового, технологічного компонентів та соціально-культурного, соціально-психологічного та лінгвістичного елементів.

Суб'єкт-суб'єктний блок моделі сприяв виділенню суб'єктів соціально-педагогічного супроводу; *методологічний* – схарактеризував відповідні підходи, принципи, методи; *змістовий* – забезпечив формулювання мети, завдань та функцій соціально-педагогічного супроводу, визначив особливості емпірично-індуктивного, аксіоматично-дедуктивного, полікультурного, медіа, змістового та технологічного компонентів – з метою дослідження соціально-культурного, соціально-психологічного та лінгвістичного елементів у системі вищої освіти США, а саме: структурних підрозділів, де застосовуються означені елементи, змісту діяльності, форм та засобів, що використовуються при практичному розвитку елементів. У свою чергу, *оцінний* блок дозволив провести оцінку ефективності заходів із соціально-культурної, соціально-психологічної та лінгвістичної підготовки; блок *засобів діагностики* – дозволив виокремити види діагностичної перевірки якості сформованих компетентностей у іноземних студентів; *результативний* блок окреслив очікуваний результат від соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів в університетах та коледжах США.

6. Схарактеризовано основні елементи підготовки іноземних студентів у системі вищої освіти США (соціально-культурний, соціально-психологічний та лінгвістичний), які були нами позначені в якості акультураційної тріади. Для дослідження ефективності та повноти структуризації кожного елементу у закладі вищої освіти США, був застосований авторський метод визначення розгалуженості організаційно-структурної системи.

Так, соціально-культурний елемент системи супроводу іноземних студентів у США представлений програмами, метою яких є створення ситуаційних умов, що сприяють формуванню та розвитку міжособистісної та соціокультурної компетенції під час безпосередньої взаємодії іноземних і «місцевих» студентів; а також організація програм, що забезпечують виконання прямої (адаптація іноземних студентів до культури країни, яка приймає) і зворотної (адаптація «місцевих» студентів до культурних особливостей іноземних студентів, її прийняття і створення передумов для розвитку феномену «інтернаціоналізації кампусу») акультурації.

На основі аналізу діяльності служб соціально-психологічної підтримки іноземних студентів у системі вищої освіти США підкреслено, що основна мета психологічного елемента акультураційної тріади полягає в подоланні негативних

наслідків «культурного шоку», що впливає на особистість студента і перешкоджає його повноцінному залученню до академічних та соціальних процесів закладу освіти, а також соціуму країни, яка приймає. При відсутності необхідного рівня соціально-психологічного консультування, особистісно зорієнтовані проблеми стають причиною депресивних станів і призводять до більш тяжких наслідків психологічного характеру. Отже, з'ясовано, що повноцінна соціально-психологічна підтримка здатна запобігти негативній дії «культурного шоку» в різноспрямованих його проявах та можлива тільки при розгалуженості психологічної служби, кожен з підрозділів якої має займатися вирішенням окремих психологічних проблем.

Виконано дослідження лінгвістичного елемента акультураційної тріади, який в американських університетах та коледжах представлений заходами, що забезпечують розвиток здатності виконувати ефективні комунікаційні дії із застосуванням лінгвокультурних шаблонів. Підготовка іноземних студентів базується на чотирьох опорах мовної компетенції: читанні, письмовій діяльності, говорінні, аудіюванні. Здатність іноземного студента засновувати свою комунікацію на цих опорах уможливорює створення діалогічних і монологічних висловлювань, що є необхідним, окрім іншого, в соціально-культурному та соціально-психологічному елементах системи соціально-педагогічного супроводу.

Досліджено сутнісні характеристики технологій полікультурної і медіаосвіти. В основі технології полікультурної освіти визначено наявність трьох підтипів: інформаційно-соціокультурного, міжособистісного та особистісно-програмного. Використання цих підтипів у рамках єдиної системи соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів сприяє формуванню полікультурної послідовності «інформування – міжособистісна взаємодія – особистісно-програмна участь».

Своєю чергою, технологія медіаосвіти складається з чотирьох елементів, які регулюють медіасферу, яка застосовується університетами та коледжами США для підвищення ефективності адаптаційного процесу. Ці елементи складаються з: *відеоконтенту* – який дозволяє візуалізувати певні культурні коди; *аудіоконтенту* – що спрямований на розвиток навичок аудіювання і здатності сприймати інформаційні дані по звукових медіаканалах; *друкованих засобів* – характеризуються текстово-символьним інформаційним складником, що вимагає (для декодування) застосування низхідних, висхідних та інтерактивних стратегій, що забезпечують автоматичне розпізнавання закодованих соціокультурних особливостей; *інтернет-технологій* – забезпечують доступ до елементів медіаосвіти та їх об'єднання в рамках соціально-адаптаційного процесу.

7. Представлено сучасний стан соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у закладах вищої освіти України. Визначено, що структура підготовки іноземних студентів в українських ЗВО також може бути розділена на соціально-культурне, соціально-психологічне та лінгвістичне спрямування, що дозволяє стверджувати про наявність у соціально-педагогічному супроводі закладів освіти України необхідних елементів акультураційної тріади, які передбачають проведення заходів інформаційно-консультативного, освітнього, ознайомчого, ознайомчо-практичного і зворотно-ознайомчого типу (*соціально-культурний напрям*); щодо забезпечення психологічної стійкості особистості іноземного студента (*соціально-психологічний напрям*); з лексико-граматичної підготовки студентів для формування

здатності до проведення усної та писемної діяльності на достатньому рівні для академічної та соціальної взаємодії (*лінгвістичний напрям*).

Проведене дослідження американської системи та дослідження сучасного стану супроводу іноземних студентів у вітчизняних ЗВО дозволило розробити рекомендації щодо перспектив подальшого розвитку підготовчого компонента в освітній сфері України (при екстраполяції ефективних та модернових зарубіжних практик на національному, регіональному та університетському рівнях), що полягають у: продовженні розвитку законодавства для забезпечення правового регулювання всіх елементів акультураційної тріади; виконанні повноцінного становлення національного координаційно-статистичного та ресурсно-методологічного центру; проведенні структуризації центрів з підготовки іноземних студентів на базі закладів освіти; більш розгалуженому застосуванні програм і напрямів соціально-психологічного консультування, зокрема у вимірах «консультант – іноземний студент», «консультант – місцевий студент», «консультант – іноземний+місцевий студент» (*спільне консультування*).

Дослідження не претендує на повноту теоретичного аналізу соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у США та Україні. Подальші наукові розвідки повинні бути спрямовані на висвітлення таких питань: розвиток системи адаптаційної підготовки іноземних студентів у європейських країнах і вплив трансформаційних змін цього регіону на освітньо-адаптаційну систему США; дослідження взаємозв'язку між розвитком феномену «інтернаціоналізації кампусу» і якісними змінами в американських ЗВО; вивчення історичних етапів адаптаційної підготовки іноземних студентів у вітчизняній освітній сфері; вплив медіазасобів на розвиток глобальної академічної мобільності. Сьогодні все більшої актуальності набувають напрями досліджень, які розглядають: подолання психологічних проблем іноземних студентів, викликаних карантинними обмеженнями; здатність освітніх систем надати повноцінну соціально-культурну, лінгвістичну підготовку й достатній рівень соціально-психологічного консультування в умовах дистанційної освіти; дослідження можливості соціокультурних трансформацій особистості за допомогою медіазасобів; виконання компаративістських досліджень для залучення найбільш ефективного досвіду до національних систем соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографія:

1. Слуцький Я. С. Соціально-педагогічний супровід іноземних студентів у системі вищої освіти США: теорія та практика: монографія. Краматорськ: ЦТРІ – «Друкарський дім», 2022. 912 с. ISBN 978-617-8042-10-3.

Колективні монографії:

2. Слуцький Я. С. Розвиток компетенцій, як основа формування компетентності молоді. *Проектування життєвої компетентності учнівської молоді: колективна монографія*. Hameln: InterGING, 2018. С. 225–256.

3. Слуцький Я. С. Інтернаціоналізація освіти: рушійні сили та основи системи соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у США. *Освіта майбутнього: концепції, методи, підходи: колективна монографія*. Київ: Міленіум, 2020. С. 227–241.

Навчально-методичні посібники:

4. Слуцький Я. С. Лінгвокультурна підготовка та психологічна підтримка іноземних студентів: практичний курс: навчальний посібник. Краматорськ: Видавництво «Друкарський дім», 2021. 214 с. ISBN 978-617-8042-06-6.

5. Слуцький Я. С. Основи соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у системі вищої освіти США: теоретичний курс. Краматорськ: Видавництво «Друкарський дім», 2021. 207 с. ISBN 978-617-8042-05-9.

Статті в наукових фахових виданнях України:

6. Слуцький Я. С. Особливості формування соціокультурної компетентності у процесі переходу від етноцентризму до етнорелятивізму. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету*. Глухів: Глухівський національний педагогічний університет ім. О. Довженка, 2019. Вип. 39(1). С. 132–139.

7. Слуцький Я. С. Особливості взаємозв'язку між розвитком академічної мобільності та статистично-дослідницької інфраструктури у Сполучених Штатах Америки. *Молодь і ринок*. Дрогобич: Дрогобицький державний пед. університет ім. І. Франка, 2019. № 12(179). С. 51–55.

8. Слуцький Я. С. Особливості акультурації та інкультурації як елементів системи соціально-педагогічного супроводу іноземного студента. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*. Вінниця: Вінницький державний пед. університет ім. М. Коцюбинського, 2019. Вип. 59. С. 114–120.

9. Слуцький Я. С. Компетентнісний підхід як елемент адаптації особистості іноземного студента. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. Бердянськ: Бердянський державний педагогічний університет, 2019. Вип. 2. С. 282–290.

10. Слуцький Я. С. Соціально-педагогічний супровід іноземних студентів: системний підхід. *Освітологія*. Київ: Київський університет ім. Б. Грінченка, 2020. № 9. С. 91–100.

11. Слуцький Я. С. Особливості лінгвістичної підготовки іноземних студентів в Університеті Алабами (США). *Іноватика у вихованні*. Рівне: Рівненський державний гуманітарний університет, 2020. Вип. 12. С. 207–213.

12. Слуцький Я. С. Особливості полікультурної освіти у процесі адаптації іноземного студента. *Вісник Черкаського національного університету ім. Богдана Хмельницького. Серія: Педагогічні науки*. Черкаси: Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, 2020. № 2. С. 158–162.

13. Слуцький Я. С. Загальна характеристика досліджень компетенцій, спрямованих на формування мультикультурної особистості іноземного студента. *Вісник Черкаського національного університету ім. Богдана Хмельницького. Серія:*

Педагогічні науки. Черкаси: Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, 2020. № 3. С. 120–125.

14. Слуцький Я. С. Використання методу читання у процесі лінгво-культурної адаптації іноземних студентів у закладах вищої освіти США. *Освітній дискурс: збірник наукових праць*. Київ: ТОВ «Науково-інформаційне агентство «Наука-технології-інформація». 2020. № 23(5). С. 54–66.

15. Слуцький Я. С. Загальні вимоги до освітньої програми соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів. *Нова педагогічна думка*. Рівне: Рівненський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, 2020. № 3(103). С. 93–97.

16. Slutskiy Y. S. The establishment of the system of foreign students' social and pedagogical support in the United States of America (1911-1920). *Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series «Pedagogy and Psychology»*. Mukachevo: MSU Publishing House, 2021. Vol. 7. № 2. P. 46–53.

17. Slutskiy Y. S. The Essence of the Social and Pedagogical Principles for Accompanying Foreign Students. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Педагогіка»*. Київ: Київський національний університет ім. Т. Шевченка, 2021. Т. 2. № 14. С. 48–52.

18. Slutskiy Y. S., & Blanchard C. Programmes for Remote Counselling of International Students in the Higher Education Institutions of the United States of America. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series «Pedagogy and Psychology»*. Mukachevo: MSU Publishing House, 2021. Vol. 7. № 3. P. 18–28.

19. Слуцький Я. С., Панасенко Е. А. Психологічне консультування іноземних студентів у контексті адаптаційного процесу в університеті Міннесоти (США). *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*. Вінниця: Вінницький державний пед. університет ім. М. Коцюбинського, 2021. № 65. С. 137–143.

20. Слуцький Я. С., Панасенко Е. А. Функції прогнозування та проектування у системі соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. Умань: Уманський державний педагогічний університет ім. Павла Тичини, 2021. Вип. 1. С. 28–35.

21. Слуцький Я. С. Формування та розвиток соціокультурної компетентності іноземних студентів у ЗВО України. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Кропивницький: РВВ ІДПУ ім. В. Винниченка, 2021. Вип. 196. С. 156–160.

22. Слуцький Я. С. Сучасний стан освітнього напрямку адаптаційної підготовки іноземних студентів у ЗВО України. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. Серія: Педагогічні науки*. Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2021. Вип. 53. С. 179–187.

23. Слуцький Я. С. Стратегічні функції соціально-педагогічного супроводу іноземного студента: діагностична та комунікативна. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*. Мелітополь: Мелітопольський державний педагогічний університет ім. Б. Хмельницького, 2021. № 1(26). С. 180–187.

24. Слуцький Я. С. Програми освітньо-культурної адаптаційної підготовки іноземних студентів у ЗВО США. *Освітологія*. Київ: Київський університет ім. Б. Грінченка, 2021. № 10. С. 90–97.

25. Слуцький Я. С. Проблемно-орієнтований напрям теоретичних досліджень соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. Херсон: Херсонський державний університет, 2021. Вип. 95. С. 47–55.

26. Слуцький Я. С. Перспективні напрями розвитку адаптаційної системи підготовки іноземних студентів в українських закладах вищої освіти. *Український педагогічний журнал*. Київ: Інститут педагогіки НАПН України, 2021. № 3. С. 24–34.

27. Слуцький Я. С. Лінгво-культурна адаптація іноземних студентів в університеті Каліфорнії в Лос-Анджелесі (University of California, Los Angeles, UCLA). *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія: «Педагогіка і психологія»*. Педагогічні науки. Дніпро: Університет ім. Альфреда Нобеля, 2021. № 1(21). С. 244–250.

28. Слуцький Я. С. Інституційно-законодавчий етап розвитку системи соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у США (1961-1974). *Молодь і ринок*. Дрогобич: Дрогобицький державний пед. університет ім. І. Франка, 2021. № 5-6(191-192). С. 50–56.

29. Slutskiy Y. S. The Use of the Methodology for Determining the Levels of Organisational and Structural System in the Study of the Efficiency of Foreign Students' Social and Pedagogical Support (on the Example of the US HEIs). *Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series «Pedagogy and Psychology»*. Mukachevo: MSU Publishing House, 2022. Vol. 8. № 1. P. 9–23.

Статті у наукових періодичних виданнях які включені до наукометричних баз Scopus/Web of Science:

30. Slutskiy Y. S. Practical Use of Media Education Components in the Development of Linguistic and Cultural Patterns by Foreign Students in the Process of their Adaptation Training in the US Higher Education Institutions. *Media Education (Mediaobrazovanie)*. Bratislava: Academic Publishing House Researcher s.r.o., 2021. № 17(3). P. 529–543. (*Web of Science*)

31. Slutskiy Y. S. Linguistic Aspect of the Technology for the Use of Video Content in the Process of Adaptation of Foreign Students at Higher Education Institutions of the United States of America. *Media Education (Mediaobrazovanie)*. Bratislava: Academic Publishing House Researcher s.r.o., 2021. № 17(1). P. 134–143. (*Web of Science*)

32. Slutskiy Y. S. Video Component of Media Education in Direct and Reverse Acculturation at North Carolina State University and Texas Christian University. *International Journal of Media and Information Literacy*. Washington: Cherkas Global University Press, 2021. Vol. 6(2). P. 426–435. (*Scopus*)

33. Слуцький Я. С. Електронна платформа EDX як засіб психологічного та соціокультурного супроводу навчання іноземних студентів у закладах вищої освіти США. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2021. Т. 86. № 6. С. 208–223. (*Web of Science*)

Статті у періодичних виданнях зарубіжних країн:

34. Слуцький Я. С. Досвід використання аудіозасобів у процесі соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у закладах вищої освіти США. *Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky*. Košice, Slovakia: Academic Society of Michal Baludansky, 2020. Vol. 8. № 4. С. 103–106.

35. Слуцкий Я. С. Особенности лингвистической подготовки иностранных студентов в Йельском университете (США). *European Journal of Humanities and Social Sciences*. Vienna: Premier Publishing s.r.o., 2020. № 3. Р. 102–106.

36. Слуцький Я. С. Особливості проведення психолого-консультаційної роботи з іноземними студентами у Техаському університеті в Остіні (США). *East European Science Journal*. Warsaw: Nowa Perspektywa Sp. z.o.o., 2020. № 06(58). Part 4. Р. 72–77.

37. Слуцький Я. С. Психологічна підтримка іноземних студентів методами діяльності з етнічними групами та саморозуміння (з досвіту Техаського університету в Остіні (США)). *Norwegian Journal of Development of the International Science*. 2020. № 43. Part 3. Р. 65–68.

38. Слуцький Я. С. Роль міжкультурної компетенції у комунікаційному процесі особистості. *Polish Science Journal*. Warsaw: Wydawnictwo Naukowe «iScience», 2020. Iss. 5(26). Part 2. Р. 106–112.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

39. Слуцький Я. С. Основи підготовчого етапу міжкультурної взаємодії у процесі комунікативної адаптації іноземного студента. *Міжкультурна комунікація і перекладознавство: точки дотику та перспективи розвитку*: збірник тез II міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (Переяслав-Хмельницький, 15 бер. 2019 р.). Переяслав-Хмельницький: ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г. Сковороди», 2019. С. 39–41.

40. Слуцький Я. С. Психологічна підтримка іноземних студентів в умовах адаптаційного процесу університетського середовища Техаського університету в Остіні (США). *Практична психологія у сучасному вимірі*: тези доповідей X Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і науковців (Дніпро, 28 бер. 2019 р.). Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2019. С. 182–184.

41. Слуцький Я. С. Досвід використання соціокультурних аспектів у вивченні англійської мови іноземними студентами (на прикладі університету Алабами (США)). *Молодь України в контексті міжкультурної комунікації*: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених (Дніпро, 2 квіт. 2019 р.). Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2019. С. 229–231.

42. Слуцький Я. С. Методи освітньо-культурної адаптації іноземного студента. *Актуальні проблеми природничих і гуманітарних наук у дослідженнях молодих учених – Родзинка 2019*: збірник матеріалів XXI Всеукраїнської наукової конференції молодих учених (Черкаси, 18-19 квіт. 2019 р.). Черкаси: ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2019. С. 391–392.

43. Слуцький Я. С. Вища освіта для іноземного студента: детермінанти вибору країни навчання та основні проблеми. *Передові освітні практики: Україна, Європа,*

Світ: збірник тез міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 16-17 лист. 2019 р.). Київ: Асоціація сприяння глобалізації освіти та науки SPACETIME, 2019. С. 200–204.

44. Слущкий Я. С. Вирішення психологічних проблем іноземних студентів (на прикладі програм Техаського університету в Остіні (США)). *Теорія та практика сучасної науки та освіти*: матеріали Міжнародної наукової конференції (Дніпро, 29-30 лист. 2019 р.). Дніпро: Дніпровський національний університет ім. Олеся Гончара, 2019. С. 385–386.

45. Слущкий Я. С. Проблеми впровадження адаптаційних підготовчих програм у процес соціально-педагогічного супроводу іноземного студента. *Актуальні проблеми гуманітарних наук у дослідженнях молодих науковців*: збірник наукових статей міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 20 груд. 2019 р.). Київ: Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2019. С. 110–112.

46. Слущкий Я. С. Феномен культурного шоку іноземних студентів: сутність проблеми та шляхи подолання. *Освіта та наука у мінливому світі: проблеми та перспективи розвитку*: матеріали II Міжнародної наукової конференції (Дніпро, 27-28 бер. 2020 р.). Дніпро: Дніпровський національний університет ім. Олеся Гончара, 2020. С. 290–291.

47. Слущкий Я. С. Компенсуюча функція як один з елементів соціально-педагогічного супроводу іноземного студента. *Modern Scientific Challenges and Trends: Collection of Scientific Works of the International Scientific Conference (Warsaw, 31st May 2020)*. Warsaw: Sp. z.o.o. «iScience», 2020. P. 109–111.

48. Слущкий Я. С. Перспективні напрями розвитку нормативно-правового забезпечення супроводу іноземних студентів в Україні. *Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри Європейської інтеграції України*: збірник наукових праць VIII Міжнародної науково-практичної конференції (Вінниця, 3 черв. 2020 р.). Вінниця: ВТЕІ КНТЕУ, 2020. С. 91–97.

49. Слущкий Я. С. Особливості лінгвістичної, культурної та психологічної підготовки іноземних студентів (на прикладі Полтавської державної аграрної академії). *Наукові пошуки: Актуальні дослідження, теорія і практика*: збірник наукових статей II Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 5 черв. 2020 р.). Київ: Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2020. С. 81–84.

50. Слущкий Я. С. Особливості психологічної підтримки студентів у Дніпровському національному університеті ім. Олеся Гончара. *Соціально-гуманітарні дослідження та інноваційна освітня діяльність*: матеріали II Міжнародної наукової конференції (Дніпро, 26-27 черв. 2020 р.). Дніпро: Дніпровський національний університет ім. Олеся Гончара, 2020. С. 178–180.

51. Слущкий Я. С. Характеристика феномену «медіаосвіти», як методу адаптаційної підготовки іноземного студента, у дослідженнях вчених. *Наукові пошуки: актуальні дослідження, теорія і практика*: збірник наукових статей IV Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 27 серп. 2020 р.). Київ: Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2020. С. 126–128.

52. Слущкий Я. С. Культурна адаптація іноземних студентів в умовах карантинних заходів. *Стан держави під час пандемії коронавірусної хвороби*:

матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 11 вер. 2020 р.). Київ: Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2020. С. 58–59.

53. Слуцький Я. С. Лінгвістична адаптація іноземних студентів у Єльському університеті (США) (на прикладі програм «ELP Summer Academic Language Program» та «Directed Independent Language Study»). *Do desenvolvimento mundial como resultado de realizações em ciência e investigação científica: Com materiais da conferência científico-prática internacional* (Lisboa, 9 de outubro de 2020). Lisboa: European Scientific Platform, 2020. Vol. 3. P. 62–63.

54. Слуцький Я. С. Професійний розвиток викладачів англійської мови іноземним студентам (з досвіду програми «Е-викладач» бюро державного департаменту США з питань освіти та культури). *Сучасні тенденції в розвитку педагогіки, психології та соціальної роботи: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції* (Черкаси, 26 лист. 2020 р.). Черкаси: Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького, 2020. С. 35–37.

55. Slutskiy Y. S. Current condition and perspectives of foreign students' psychological counseling at the HEI of Ukraine. *Актуальні питання інтернаціоналізації вищої освіти в Україні: лінгвістичний, правовий та психолого-педагогічний аспекти: матеріали II Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції* (Біла Церква, 25-26 бер. 2021 р.). Біла Церква: Білоцерківський національний аграрний університет, 2021. С. 74–76.

56. Слуцький Я. С. Лінгвістичний аспект адаптаційної підготовки іноземних студентів на прикладі коледжу Санта Моніка (Santa Monica College) (США). *Лінгвістичні та методологічні аспекти викладання іноземних мов професійного спрямування: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції* (Київ, 31 бер. 2021 р.). Київ: Національний авіаційний університет, 2021. С. 47–48.

57. Слуцький Я. С. Особливості адаптаційної підготовки іноземних студентів за допомогою електронних освітніх платформ, як елементу медіаосвіти. *Інноваційні тенденції підготовки фахівців в умовах полікультурного та мультилінгвального глобалізованого світу: тези доповідей VI Всеукраїнської науково-практичної конференції* (Київ, 6 квіт. 2021 р.). Київ: Київський національний університет технологій та дизайну, 2021. С. 183–186.

58. Слуцький Я. С. Роль синергетичного підходу у розвитку соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів. *Синергетичний підхід до проектування життєвого простору особистості: збірник наукових матеріалів міжнародної науково-практичної онлайн-конференції* (Полтава, 27-28 квіт. 2021 р.). Полтава: Полтавський національний педагогічний університет ім. В. Г. Короленка, 2021. С. 266–269.

59. Слуцький Я. С. Перспективи розвитку культурної адаптації іноземних студентів у ЗВО України, як умови інтернаціоналізації вищої освіти. *Трансформаційні процеси в Україні у контексті цивілізаційних і глобалізаційних викликів XXI ст.: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (Переяслав, 28 трав. 2021 р.). Переяслав: ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», 2021. С. 85–87.

60. Слуцький Я. С. Термінологічна база соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів як елементу інтернаціоналізації освіти. *Сучасні тенденції*

іншомовної професійної підготовки майбутніх фахівців немовних спеціальностей в полікультурному просторі: тези VII щорічної міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 4 черв. 2021 р.). Київ: Національний авіаційний університет, 2021. С. 197–205.

61. Слуцький Я. С. Організаторська функція соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів. *Педагогіка та психологія: сучасний стан розвитку наукових досліджень та перспективи: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 19–20 лист. 2021 р.). Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2021. С. 62–66.*

62. Слуцький Я. С. Теорія та практика міжособистісної технології полікультурної освіти іноземних студентів у ЗВО США. *Неперервна освіта для сталого розвитку: філософсько-теоретичні контексти та педагогічна практика: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпро, 3–4 груд. 2021 р.). Дніпро: СПД «Охотнік», 2021. С. 293–295.*

63. Слуцький Я. С. Характеристика поняття «соціально-педагогічний супровід». *Наукові пошуки: актуальні проблеми теорії і практики: матеріали XI Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 3 груд. 2021 р.). Київ: Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, 2021. С. 111–113.*

64. Слуцький Я. С. Психологічна підтримка іноземних студентів (на прикладі діяльності Центру психологічної служби Миколаївського національного університету ім. В. О. Сухомлинського). *Роль та місце психології та педагогіки у формуванні сучасної особистості: збірник тез міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 14–15 січня 2022 р.). Харків: Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень», 2022. С. 64–68.*

АНОТАЦІЇ

Слуцький Я.С. Теорія і практика соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у системі вищої освіти США. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальностями 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки; 13.00.05 – соціальна педагогіка. – Державний вищий навчальний заклад «Донбаський державний педагогічний університет». – Дніпро, 2022.

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та наукове розв’язання проблеми соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у системі вищої освіти США. Надано трактування основним дефініціям дослідження; систематизовано та проаналізовано джерельну базу вітчизняних та зарубіжних дослідників. Методологічний інструментарій було визначено, спираючись на емпірично-індуктивну (що включає дескриптивне та описове методологічне знання) та аксіоматично-дедуктивну (що складається з прескриптивного і нормативного методологічного знання) засади. Досліджено відповідні методологічні підходи (системний, культурологічний, історичний, гуманістичний, синергетичний, компетентнісний, особистісно зорієнтований, праксеологічний), принципи (об’єктивності, детермінізму, оптимальності, етичний, поєднання цілісного й

аспектного підходів, опису – пояснення – прогнозування) та методи (загальнонаукові (аналіз, синтез, узагальнення, порівняння, аналогія, конкретизація, системний аналіз, діалектичний) та професійно-спрямовані (індуктивно-дедуктивний, моделювання, порівняльно-історичний, діахронно-синхронного аналізу, системно-структурний, аксіоматичний)). Визначено чинники, принципи та функції, що є інструментарієм подолання соціально-академічних та структурно-педагогічних проблем у процесі соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів в університетах та коледжах США. Ґрунтуючись на авторських критеріях, розроблено періодизацію становлення та розвитку соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у системі вищої освіти США, що визначилася наступними етапами: I етап – організаційно-установчий (1911–1919 рр.), II етап – нормативно-правовий (1920–1960 рр.), III етап – інституційно-структурний (1961–1972 рр.), IV етап – консультативно-міжнародний (1973–1989 рр.), V етап – оновлювально-модернізаційний (1990–1999 рр.), VI етап – інноваційно-безпековий (2000–2005 рр.), VII етап – глобалізаційно-інтегровальний (2006 р.–наш час).

Змодельовано систему соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у закладах вищої освіти США, що складається з відповідних блоків (суб'єкт-суб'єктного, методологічного, змістового, оцінного, засобів діагностики, результативного), компонентів (емпірично-індуктивного, аксіоматично-дедуктивного, полікультурного, медіа освіти, змістового, технологічного) та елементів (соціально-культурного, соціально-психологічного, лінгвістичного). Досліджено програми соціально-культурної підготовки, соціально-психологічного консультування, лінгвістичної підготовки іноземних студентів у ЗВО США, а також сутність технологій полікультурної (що базується на інформаційно-соціокультурному, міжособистісному та особистісно-програмному підтипах) та медіа освіти (що ґрунтується на відеоконтенті, аудіоконтенті, друкованих засобах та інтернет-технологіях). Представлено сучасний стан соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів у закладах вищої освіти України у єдності соціально-культурного, соціально-психологічного та лінгвістичного спрямувань. Схарактеризовано перспективні напрями розвитку української практики соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів на національному, регіональному та університетському рівнях.

Ключові слова: іноземний студент, акультураційна тріада, система соціально-педагогічного супроводу, інтернаціоналізація кампусу, адаптаційна медіатетрада, консультант, пряма та зворотна акультурація, соціально-культурна та лінгвістична підготовка, соціально-психологічна підтримка, лінгво-культурний шаблон.

Slutskiy Y.S. Theory and Practice of Social and Pedagogical Support of Foreign Students in the US Higher Education System. – Qualifying scientific work as the manuscript.

Thesis for the scientific degree of the Doctor of Pedagogical Sciences in Specialties 13.00.01 «General Pedagogy and History of Pedagogy», and 13.00.05 «Social Pedagogy». – State Higher Educational Institution «Donbas State Pedagogical University». – Dnipro, 2022.

The thesis provides theoretical generalization and scientific solution of the problem of social and pedagogical support of foreign students in the US higher education system. The status of the problem with social and pedagogical support of foreign students has been described, defines and specifies the definitions of the academic research. The definition of the methodological tools made it possible to outline positions that have enabled to build an algorithm and research structure, including empirical and inductive position, which includes descriptive, as well as descriptive and methodological knowledge, and axiomatic and deductive position, which consists of prescriptive and normative methodological knowledge. It was found that the study methodology for social and pedagogical support of foreign students is based on the definition of approaches (system, cultural, historical, humanistic, synergistic, competence-based) that made it possible to analyse the support system. To support findings of the study, a set of principles has been used, including objectivity, determinism, optimality, ethical principle, combination of holistic and aspectual approaches, description-explanation-prediction. Various study methods have been used, which are divided into general scientific (analysis, synthesis, generalization, comparison, analogy, concretization, system analysis, dialectical) and professionally oriented methods (inductive and deductive, modeling, comparative and historical, diachronic and synchronic analysis, system and structural, axiomatic)). Factors, principles and functions, which are tools for overcoming the social, academic, structural, pedagogical problems in the process of foreign students' social and pedagogical support at the US HEI has been determined. Based on the authors criteria, hind-sight study of the social and pedagogical support of foreign students in the US has been conducted in the unity of seven stages: I stage – organizational and establishment (1911–1919), II stage – normative and legal (1920–1960), III stage – institutional and structural (1961–1972), IV stage – advisory and international (1973–1989), V stage – renewing and modernization (1990–1999), VI stage – innovation and security (2000–2005), VII stage – globalization and integration (2006 up to the present).

A model of social and pedagogical support of foreign students in the US higher education system has been developed, which consists of relevant blocks (subject and subjective, methodological, content-related, evaluative, block of diagnostic tools, effective), components (empirical and inductive, axiomatic and deductive, multicultural, media education, content-related, technological) and elements (educational and cultural, psychological, and linguistic). The analysis of educational and cultural programs made it possible to reach conclusion on the peculiarities of the adaptation and preparation process. The study of the basics of psychological support in the US higher education institutions was based on the «culture shock», which directly affects the psychological processes of individual. The analysis of the linguistic training of foreign students in the US higher education institutions made it possible to identify communication skills as one of the most important components of effective academic and social interaction. Three subtypes of multicultural education technology were identified, such as: informational and sociocultural, interpersonal, and personal and program. Media education technology represents the technology, which is characterized by the use of complex of media tetrad, namely: video content, audio content, printed media, Internet technologies. The qualitative level of social and pedagogical support of foreign students in higher education institutions of Ukraine has been presented from the point of view of the acculturation triad elements

(educational and cultural, linguistic, psychological). Areas contributing to the improvement of the effectiveness of Ukrainian practice of social and pedagogical foreign students' support have been identified at the national, regional and university levels.

Key words: foreign student, acculturation triad, of social and pedagogical support system, campus internationalization, adaptation media tetrad, consultant, direct and reverse acculturation, educational, cultural and linguistic preparation, psychological support, linguistic and cultural pattern.